

A. JAKOVLEV

Naqulthoj
zindaguni
ma

AL. JAKOVLEV

NƏQIYLHOJ
ZINDƏGUNI MƏ

AZƏRNƏŞR * OTDEL-TATI
Boku — 1937

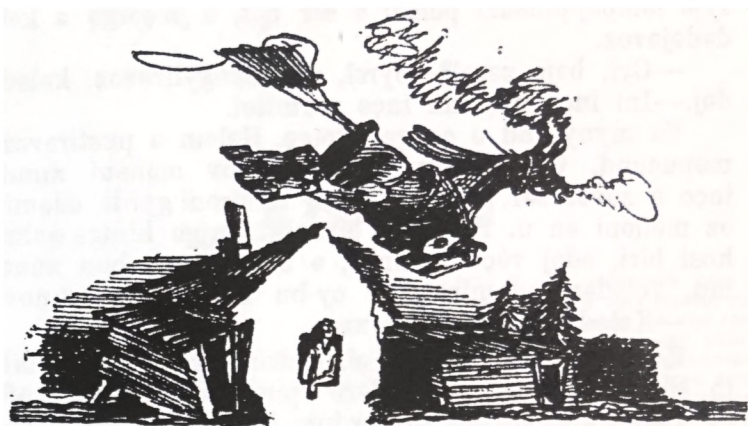
SƏRNO MƏ

Pıysoj nəqylı	3
Həsə ohunı	6
Gəmi minəçisi	12
Par atası quşı	31
Qələbəci mə	35
Zində sojəho	38
Ə səli xıyda səs soxho	43
Kələ səs	49
Par zərəniho-xulincə	55
Nəqylhoj ruzhojmu	82

Cərəndəgər: İ. Kəmərov
Redaktor: J. Səmənov
Tərəfdar: M. Zəfərzadə
Vədəşəndəgər: X. Mərəskəjev

İstehsalat vərəqəsi 20 IV-37.
Cəp tənzimləməsi 17/VI-37.
Cəp lıvı 5/2. Kəqəz forması 82x110/16.
Bir cəp lıvında gəmiçiyə bəyulət 31104.
Bəy Məmməd Əydrisli Əyvəkçilikli № 9116.
AZ-1000 № 111 103.
Tərəf 1000. Səhifə 429.

Azərbaycan mətbuatında əsaslıda, 26-ıncı ədəd "Külə bəyaz", Bakı, Əli Bəyramov küçəsi.

ПЫՏՈՅ-ՆՈՉԻՂԻ

Lap duraza şevho byryt• umuhoj zimistulho, ɔ hã-ile vɛxdhoj mɛ. Ə buru mibisdo covquni; ini şinirɛ mijomo: vorvori ɔ tov ɛdɛj mɛhɛni xundɛ ɔ sɛs culirɛ-voz; vɛrf ɔ xysgɛ sɛsɛvoz ɛdɛj voxurdɛ ɔ pɛnçɛrɛ. Lɛmpɛrɛ mibɛri ɔ jon pɛnçɛrɛ, ommo unçɛ, ɔ pɛsɛj dyvo-inɛjɛ ramkaho gujgɛ siprɛ hɛngho ɛdɛt par zɛrɛ, voxurdɛ ɔ şisɛho vɛ gɛnɛ pɛhɛny birɛ ɔ sijɛhi, ɔ tɛhɛr mɛrɛkɛm, voj zɛrɛniho ɔ zulmɛti. Ə buru xinikini. Dɛrɛ vokurdɛki—siprɛ buq ɔ burkulhorɛvoz diromɛrɛni vɛ pur soxdɛ hɛmmɛj xunɛrɛ ɛz xori tɛ bun, burmiş-burmiş birɛni, qɛriş birɛni, zindɛrɛ xuno. Ə pyşɛj pɛnçɛrɛi çilidlɛ bɛjɛ zɛri dy ɛngysd birɛni. Midɛnişi ɔ i çilidlɛ, ɔ siprɛ buq—hɛci xinik birɛni, nɛ vɛtovusdɛni. Umɛhɛli gɛrɛki zu ɔ sɛr pɛc rafda! Ommo ɔ sɛr pɛc—kɛledɛdɛi. Nyşdi, ɛdɛj ɔ sokitirɛvoz çurub bofda. Talho kɛm ysşq dorɛnyt ɔ hɛrɛj ɛngysdhoj ɛn u. Sifɛt

keledədəj ləqəri, həmme e qyçə-qyçihorevozi. Fis-fislyje lempej-pihsuzi poisdi e sər qıt, e je çərgə e keledədəjəvoz.

—Cyi, bəje zərəj?—pyrsi, e xəndəgylirevoz, keledədəj.—Ini inço nyş, ini inço gərmitəi.

Və mynysynd e çə gərmtəigə. Hələm e pustirəvoziş mepucund. Ommo vorvori ədəj e tov məhəni xundə, inço e zəvər sər. He je kəmlejš tərşirəni gyrde odomirə ez məhəni ən u. Həci vėdi birəniki, gujgə kinigə qəhrly hosi biri, ədəj vəçəsde unço, e buru, e sər bun xunəjmu. Voisdəni odomirə hər cy-bu myhyçyziho şinovu.

—Keledədəj, je neqyl xun.

Keledədəj e iminirəvoz, şirin-şirin sər mygyrd ixdilote. Mə midəpucundum xysdəre e pusti, səs syz, selt nəfəs nə kəşirərə xuno, guş mokurdum. Rəcə neqylhoi! Myhyçyze neqylhoi! Əz tovun par zərəniho-xolincə, ez tovun həsb ohuni, ez sulaj vinihoj komiki, ataş çəsde, ez guşho durə vėdiromorə, ez tovun çobord e keleşəvoz, şiurə omorəniho ez bisd vərş duri, ez tovun par ataş-quşi.

Rəcə neqylhoi! Myhyçyze neqylhoi!

Uməhel, e həili, mə fikir misoxdum, mərə moisd dirə u par-zərəniho xolincəj culirə, həsb ohunirə, par ataş-quşə, və şinrə nazukə səs çoborde.

Ini ez u vəxd giroşd je cənd salho, ez kəjəvoz ki, mə şinirym neqylhoj keledədəje və fikir mə e çigə omo. Mə dyrym həsb ohunirə və par ataş-quşə. Mə şinirym nazukə keleşəvoz çoborde. Mə xysdənəmə par zərym e sər par-zərəniho xolincə. Və dijəş ambərə, myhyçyze və rəcə neqylho şinovusdəm mə. Əz tovun ən uho mərə voisde ixdilot soxum.

ҲАҶБ ОҲУНИ

...Ва Иван дт: адеј видовусде хасе а сәһроһо, на дәнштра а дара-тапәһо, сурәкһиһо. ВиҶа бранига—аз сәр виҶа зәра гироҶде. Ә рәһ нлкарә дәрига—аз нлкарә лыг зәра. Әз винһој хасе вәдтроморәнл јәлов, аз гуҶһоју адеј вәдтромора дурә, аз сым појһоју адеј Ҷасде Ҷуркумһо. Хасе појһорә һәцл адеј доддорә кт, сәс ју ја сәр а доқһо а дәрәһо адеј ралде...

Нааыл кәләдәдеј

Ә кәләдәдејәвоз иму рафдим ө виҶе өри јәмиҶһо. Лап дур рафдим, сөр вәрс өз Ҷәһәр дуртә. Оморим ө је сәһрои—унҶо јәмиҶһо пур бу. Сәр гурдим өри вәцирә. Һә бирдән мө Ҷинирым: ө пәсәј виҶе сү сәс буғә-бу.

—Кәләдәдеј, и сүи?—пүрсырым.

Кәләдәдеј гуҶ докоҶд.

—Мәрдһо әдәт сүјгә сохде... Оmmo амбари... КәҶ бурәјм фәм соxim.

Корзикаһојмурә вәгурдим вө өз виҶе рафдим ө унҶо, өз сүҶо сәс оморәнбуғә. Дирәним кәлә сәһрои, ө сәһрои дур тә хүсдәни минҶилуҶ мөјдузини, оmmo өз пәсәј мөјдузи вәдинт мәрдһо ө ләпаткәһорәвоз, һәммә киләһ сүзи. Кимиһо ө ләпаткарәвоз әдәнбырүт вәкәнде хорирә, дәкүрдә ө тәкәһо, уһонигә и хокә өз сәр дурәзә тәхдәи әдәнбырүт

bərdə tihı soxdə ə jon məjduzi. Muj sərhoj həmmə mərdho qəriş bu, vəxsirə əz ərəq, vəkəndə jəxənhorə; həmməşu ədənbyryt kor soxdə çəld, gujgə təhədi soxdəbyryt. Həvəslyjə səs vəgyrdəbu həmməj səhrorə. Ə məjduzi vədini kələ təpəj xoki, uturə xuno. Mə ə həmmə dənişiryım ə mihtijorirəvoz. I mərdho ə i səs syzə vişə eri cy vəkəndənyt xorirə?

—Rəh ədət vokurdə, — gufdi kələdədəj, — inço cuguni rafdənini.

—Cy cuguni?—pyrsyrym mə.

Xyşdənməş nəsdanym. Nə dirəş nə dirəm, nə şinrəş nə şinrəm.

Mə dənişiryım ə mərdho, mərə lap ambar voisdənbu danym cy cuguni rafdəninigə ə inço. Cuguni ə imu gufdirənyt gurunə cuj cugunirə, ə komirəvoz ki, cu-cu vozirənyt. Nidany birə ki, içirə firəhə rəhə əri cu qyc soxut. Ə imu cuguni bululə pec cugunirəş gufdirənyt, komirəki zimistə norənyt ə u xunəho ə komihoki, xinik birə. Uçirə pecə vəbirəni pojho, ommo u hic rəh rafdə nidany. Mə lap cəşmiş bisdorum ə i fikirhorəvoz.

Imu əz səhro omorim ə xunə. Ommo imburuz jəmişho vəcirəi məş ə jə təhər nə bu, kələdədəiş həsi birəbu ki, korzinkej mə buşi gufdirə.

Mə hə fikir soxdum əz tovun cuguni: „Cuguni, cugun... Bəlki i ə təhər ə sirojmu ə ovəvoz norə omorihə cugun bu? Ommo u əxi cytar rəh rafdə midany?“

Şəhongum ə kuçə mə əz həilhoş pyrsyrym. Jəkiş nə danysd, i cy cuginigə, həmmərə interes bisdo əri danysdə. Imu kura bisdorim ə tukunəi ə ki xunəj Potapov və təjtəşəv gof soxdim əz tovun cuguni. Mə ənçəq hə irə danysdym ki, cuguni dəşişirəni mol-qərərə, şykəsd soxdəni odomihorə. Əz xyşdə muqojət nə bisdorige, — vacarusd, mimiri joqin.

Həminon imu sə karaz rafdim ə vişə əri dire mərđho cy soxdənytgə. Uho dijə lap nəznik omorəbyryt əz şəhər. Uho vənçirəbyryt vişəhorə. Savzə burra omorə dorho ofdorəbyryt ə durazi, firəhi rəh, ommo burra nə omorəho siq, borurə xuno poisdəbyryt ə jonhoj rəh.

Ljovka Petrjajev, əz həmməjmu çəld buho, jə bo pyrşi əz dorhorə vənçirəniho mərđ:

—Lələ, işmu cy soxdənit?

—Polotno ədəjm vokuřdə.

Imurə ə u bovorin nə omo: polotno—ə imu parcare gufdirənyt, əz komiki, şəiho, şovolho duxdənyt. Ommo ə şəhəriş hə həci gufdirənyryt: „polotno ədət vokurdə“, „polotno mijo bu tə boq Solovjov, unço vokzal birəni“.

Əz hərməhho və əz kələtəho mə jovoş-jovoş danyşdym ki: „cugunirə ambərə cərxho vəri“, „ə dorun cuguni ataş suxdə“, „cugunirə toviş vəri gufdirə“.

Lap nə varasirəni bu həmmə!

Həci giroşd poizi, bəqdə zimistu. Ə vişə kor varasd. Və ixdilotho əz tovun cuguni kəm-kəm sokit bisdo. Hə ençəq ə nezniki vasal, hə birdən ə şəhər omorut ambərə taza odomiho; uho ədənbyryt ə kucəho gəşdə əri vitəqho ofdə. Uho gəjmiş byryt ə sijəhə paltəho ə yşyqlyjə dugməhorəvoz, ə bululə furmalyjə şapkeho kokardho vəri. Əz uho imu danusdim ki, cuguni ə i zuri mijov.

Vərř həl birəki, xub xyşgi bisdo və imu həmmə ə jəki rafdim ə vişə əri dire, unço cy soxdə omorəgə. Ə pəşəj boq Solovjov kor ədənbu dşşirə. Fəhləho ədənbyryt vəkəndə xorirə, vokurdə xunəj kərpyci, rində zərə, muşar zərə. Ə hər taraf səs bu, səs, ataşho suxunde; həsbho ədənbyryt bərdə təxdəho, jaşikho, kərpəcho. Əz cyço bugə vidovusdə omorut səgho.

Mə e jor ovurdum, cytar hələm por həminoniş ez i çigə imu suqı vəcirenbirimge.

Imu xəjli gəşdim e vokurdeiho. İnço mə əvəli karaz dyrym durazə rəhhoj ohunirə həçoiblyje formho və danysdym ki, ihorə rels gufdirenyt. Ə imu gufdurut ki, e sər relsho rafdəni pojezd. I lap məhtəli bu. Bəqdə mə dyrym tirhoj naratirə, xub tiroşirə omorə—şpalhorə—və kələ mixho—kostilhorə. Kostilho tihi birəbu e je kuc. Ljovkarə voisd dyzdy je kostilə və deşənd e kişdi xyşdə, ommo Sjomkə gufdi ki, eri əni „duz e Sibir mifyrst“ nə inki xyşdəni Ljovkarə, hetto bebedədej juraş, xəhərho və birorhojyrəş, hələm kələbəbeşyrəş. Ljovka ez kişdi vedəşənd kostilə və gene no e çigəju.

Ə jon qirmizine nime bululə xunə imu poisdim xəjli. I xunərə lap myhyçyze num bu—depo. Urə bu cor zurbaje qopuho. Imu dənişirim e dorun ən u—unço buş bu. Və imu məhtəl mundim, eri cy i kələ saraj sənqirə depo gufdirenytə. I taza gof həmməjmurə xoş omorənbu. Şəhongum imu e xunəho, ez tovun e vişə rafdəimu gof soxdəiki, hər minut mugufdirim: „kəj birimge e depo“, „e depo mipojut maşinho“, „e pesəj depo mokunut həmum“.

Giroşd sə həfdejgeş. Jəbo səbəhmundə mə dyrym: ez kucə ruje vişə edət rafdə burkulə xələho. Ə fejtun venyšdə təhədi ədenbu rafdə doktor Voronsov. Həmmə təhədi soxdut. Mə vidovusdum e xunə eri gufdirə e kələdədej ez tovun bihədətije qozije: xələ edət e vişə rafdə, eri cyige—məhlym nisdı. Kələdədej vədiromo e kucə. Ə hər çigə e qopuho poisdebyryt zənho, mərđho, həilho. Ə kucə burkulho he ədenbyryt rafdə.

—Əçə rafdənyt iho?—kələdədej pyrşi ez xolej Tatjanə.

—Əri cugunirə dire. Imburuz cuguni omorənini.

Mə lap jəlov gyrdym:

—Kələdədəj, bijo imuş burajm...

Kələdədəj razi bisdo.

—Burajm, ənçəq poj partal vokunum.

Ommo ə ki mə vidovusd omo İlke, həmməju ə ərəq deri.

—Vidovim burajm,—gufdi,—həj səhət mijov!

—Vidovim!

Imu vidovusdim. Kələdədəj horoj soxd:

—Ə çə? Poj! Midəşişyt işmure! Poj!

Ommo imu hic dənişirəş nə dənişirim.

Həmməj kələ rəh pur bu ə xələqəvoz. Səvdəgərho və cinovnikho ədənbyryt rafdə ə fəjtunhorəvoz. Həmmə xub gəjmiş byryt. Əz dur vədi bu, cytar əz qunşijə rəhiş təhədi rafdənbyrytgə gəjmiş birə burkulho.

Ini iş depo, iş vokzal. Həmmə varajundəi ə savzihorəvoz. Hozorijə burkulho capar soxdet həmməj ojlənmərə. Rəlsho ruzmure xuno kəşirə omorət ə sər polotno (rəh).

Imu omorim ə vişə lap ə pyşoj vokzal və sər gyrdim dənişirə, cy mibugə.

Əz vokzal, hərdəm-hərdəm mədiromo ruşlyjə mərd ə qirmizine furaçkarəvoz; imu danysdim ki, i cin-kələini gufdire. Həmmə xələq ədənbyryt dənişirə ə u. Xələq hə ədənbu zijod birə. Ə vişə ə jon polotno poisdəbyryt mərđho və zənho. Cuguni hələm nə bu. Jə zən əz mə mugu:

—Həil, ty ə dor vara fəm sox, viniş omorəniğə.

Mə varafdyt ə hyndyrə palut dor. Mərđho və zənho ə raziməndirəvoz səs soxdut:

—Həci əz zurəvoz dijə...

—Zəvər vara, vədi mibu.

Ə u dorhojğeş varafdyt həilho. Mə varafdyt ə lap zəveri ligəho. Çigə xok tihi birəi ə vişə selt nəznik bu.

Ə sər tihi birə xok kəşirə omorəbu relsho. Ə sər ən uho hiciş nə vəbu. Moxluq səs soxd ə dərə:

—Hiciş vədi nisdi?—pyrsyryt ez mə.

—Hiciş.

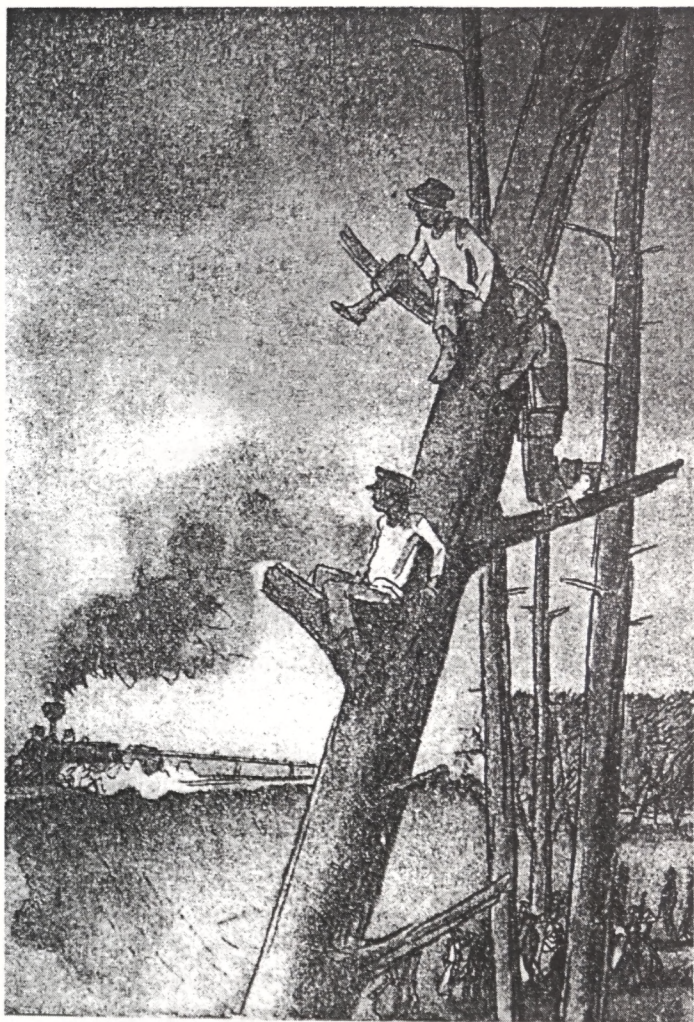
Mə vəciry m yhkəmə ligərə, xub nyşdym və sər gyrdym əri guzot soxdə. Ə dərə kələho və həilho quz birəbyryt, guşə vənərə ə sər relsho, ədənbyryt şinirə, omorənigə. Xəlq vomund, gəşdyt kohil. Ambar guzot soxdim. Hə birdən duz ez pəsəj vişə şinrə omo fit. Moxluq ez tərs voşənd xysdəre.

—Ədəj omorə! Omo!—şinrə omo sesho.

Mə dyrym siprə durərə ə dur ə pəsəj vişə. Əz unço şinrə omo pix-pix. Ini ez pəsəj vişə ez sər tihi birə xokho jovoş-jovoş omo cy-bugə, kələ, sijeh, ə tovəvoz, və ez tov ju pix-pix durə vėdiromorə: „pix-pix-pix!“ . Moxluq ə dərə pərtovo dorut xysdəre, gujgə vorvori hyl zərərə xuno. Mə tərsyrym: Hə jə mellejym inço, həjəbo cuguni mijov myvyny mərə ə dor, bəqde cy mibu? Mə təhədi furamorum ə dərə. Ini, ini xorini. Hə birdən ə çə bugə ə nəzniki kələ fit zə. Moxluq omo ə vişə. Mə şəndym xysdəre ə xori, ofdorum, vəxysdym, vido-vusdum ə uhonigərəvoz. Ommo dirənym, ambarho po-isdət, pəhəny birət ə pəsəj dorho, sərhorə vədəşəndət ədət dənışirə, guzot soxdə. Uməhəli məş burmiş bisdo-rum, poisdym ə pəsəj dor: „Bəlkəm cuguni nivyny mərə“ .

Ə jon vokzal və durteş xəlq borurə xuno poisdəby-ryt. Qjirmizinə şapke ə pyşə dəri.

Relsho səs soxdut, ommo ə sər işu ruje vokzal jo-voş-jovoş ə sər cərxho rafd maşin, uxşəş zərənbuho ə

zurbaje piške e tovevoz. Ə piške e pəseju qyc soxdə omərəbu budkə,—unço vėdi bu odomiho. Maşin poisd. Zərə omo muzik. Moxluq çuraj zə „ura“ və vidov-vidov şəndyt xyşdəre ruje maşin. Ə jon vokzal kire bugə şohundut, voşəndə e hovoi. Əri cy bugə mə ambar şor byrym, və məş horoj soxdum „ura“. İnço əveli karaz mə şiniry m gof paravozə—içirə gufdirenbyryt sijəhe maşinə e tovevoz. U odomiho e paravoz vėbyrytho əri mə odomi culi omorut.

Muzik tə siroi birə zərəngə, səs moxluq əz horoj soxdə gyrdəbu, paravoz sər gyrd rafdəre əz sər relsho e pyşoj vokzal. U e səsəvoz rəhe mido buq, murafd goh bəçid, goh jovoş. Və genə moxluq çuraj mizə nə poisdə.

Mə əz dur dənışiry m paravoz. Ini u bitəv e buq, e durərəvoz e jon mə. Ataş çəsdəni əz hərəj cərxhoj ən u... Və mə e jor ovurdum həsb ohunirə əz nəqyl kələdədəj. „Pəsg i birə-birəj, həsb ohuni... U vidovusdəni—xori lərzirə; e rəh ju dəre-təpəi dəbisdo—əz sər ju pertovo dore, nikərə dəbisdo—əz nikərə lyng zərə gi-roşdə. Cy mipojunu urə?“.

GƏMI MINƏÇIBI

... Əz dərjohho—okeanho yzgy m zə
qələcəj minəçibəl...

Əz nəqyl kələdədəj

PAROXOD Ə SƏR VOLGƏ

Paroxodho ə Volgə vedi birət zu, pənçoh sal əz də-
dəj bireime pyşotə. Kələbəbəj mə əri mə ixdilət soxd,
cytar əvəli paroxod rafdgə ə sər Volgə.

Ə hər çigəho ə dihbonho və şərərho ə əvəli paro-
xod rasd omoret ə tərsevəz. Hosidə odomiho gufdirən-
byryt ki, i kor quvot səhitu syz həməl nə omori. „Ə
sər nikərə ədəj rafdə jə çirə maxinə (maşin), ataş və durə
vedəşəndə, boçəh zərəni ə tərsləjə səsevəz—inçə lap
hər odomiş mitərsi“.

Ə jə kəm dihbonho ə qərişuj paroxod vėdirəmoret
ə xocho gerdundəirevoz, bovor doşdə ki, quvot səhitu—
xyşdəni ən i paroxodi—xochərə dirəki vir-sur mibu.

Bəqdə xəjli vəxd, dy sə sal, jəkiş ə paroxod nə vė-
nyşd. Əgər ə jə çigə rafdəni mibisdorutgə, murafdyt ə
gəmiho, lodkəho, kyhnə vəxdə xuno. Ənçəq bəqdə ki,
xutə birəngə sər gyrdyt əri vėnyşdə rafdə ə paroxodə-

voziş. Ommo hədətərə xuno murafdyt, bəqdə sər mygyrdyt təfilo xundə, əri təmiz-pok soxdə xyşdəre əz həvunho: „Mihillo sox xudo. əri ən u ki, mə ə quvot şəhitui vənysdəm gufdirə“.

Illohki turciho ə qizqinirevoz bunt misoxdut ə qərişuj paroxodho ə Volgə. Dijə cy midanysd dorə uhorə paroxod vədiromorəi? Dijəş kələ vik və əloqoly mundəi əz səhib-paroxodho guzot misoxd işurə, ommo ambarhorə—bikori və hənijəti.

Dijə imuhoj ə Volgə ki rafdə ə ulomhorəvoz? Ini mə zihisdəgor Volgəinym, xyşdənmeş lap xubə tur kəşirogor, jə gəmirə dəh—pazdəh turciho kəşirəirə nə dirəm.

Ənçəq bəhzi vəxdləho çəhgirho migirovundut rasahoj kələ lodkəj xyşdəre ə çəhhorəvoz. Uş hələm kəm. Paroxodho—kələho və cykləho—pur bisdorut ə kələ nikərə:

Ə qiroqhoj Volgə şinrə mijomo içirə zurə, şivişlyjə çuraj paroxodho. Və əvəli fikirhoj paroxod boqluni ənçəq əz i guçlyjə çuraj. Mibisdo şəhongumho kəjki, hə birdən ə sər həmməj şəhər lov mibisdo çuraj və xəjli vəxd mirasi tə doqhoj qiroq Volgəi və qərq mibisdo ə unço lap dur.

Ruzho əz pənçərə vədi mibisdo, cytar ə sər Volgə migəşdytgə zurbajə siprə xunəhoj dy mətərbəi ə pənçərəhorəvoz, dərho və tovhorəvoz. Əz tov dymə xuno lov mibisdo durə. Lap voisdənbu əri birə ə i xunə... Və xəjli, tə hofd sal, minkin nə bisdo əri birə unço. Hər ruz səbəhmundə əz zutəri vasal bəbə ə kor murafd ə Saratov. Jə karaz pyşoj ə rəh ofdorə u gufdi ə mə ki, mərəş bərdənini ə xyşdərevoz. Mə lap şori soxdum! Zu ə kələgədirəvoz mə məhlym soxdum ə həmmə hər-məhhojmə.

— Ə Saratov ədəm rafdə ə paroxodəvoz!

Ə xəjöl məni ə rəh ofdorəi, kisəho və korzinkəho. İmu omorim əz kuca, ommo qunşiho pyrsyryt əz bəbəjmu.

— Rafdenit?

— Ədəjm rafdə soq boşit!

— Nikə səhətho bu. Rəh nik bu.

Və ə imborekirevoz rəh nik bu soxdut.

Ə qiroq ə jon pristan xəlq ambar bu. Volgə vədi birənbu qəd nə birəni, firəh, ə təhər nyqrə tovuş dorənbu ə pysoj oftoi; odomiho ə qiroq və ə sər pristan ədənbyryt əlləşmiş soxdə, səs soxdə, mərəş voisdənbu səs soxum, xəndym, vidovum. Mərə xoş nəş omorənbu əri cy sifət kələdədəj və dədəjmu dərdly byrytgə, əgər ə Volgə həci xubigə və imu rafdenimgə ə paroxodəvoz. İmu xəjli poisdim ə pristan lap ə qiroq (bort). Volgə ini ə inço bu, lap ə jon pojhojmu, tərəz, zurba, ənçəq əz dur ə u qiroqigə vədi bu kuləho. Kələdədəj səxd gyrdəbu dəs mərə: tərsirənbu ki, mə mijofdonum ə pəsej bort. Birdən ə moxluq şiviş ofdo, mə şiniryım gəf:

— Ədəj omorə, ədəj omorə!

Həmmə denişiryt ə Volgə ə dur, ruje Siprə doq. Unço vədi bisdo sipi, tovuşly ə pysoj oftoi xolə xuno. Xol omorə-omorə kələ bisdo. İni vədi bisdorut pənçərəho, tov—əz tov durə ədəj vėdiromorə,—və mə dije ocuq dyrym: i bu omorənbuho siprə paroxod.

İnço, ə pristan, odomiho tərə-təhədi pəsəvo rafdyt, kurə bisdorut ə qiroq vėgyrdyt korzinkəho və kisəhoj xyşdəre, təhədi soq-boşi soxdut.

Ommo paroxod hə nəznik və nəznik omo. Siprə çəldə dūmonilə lov bisdo ə sər həmməj ən u, və firəhə, quvotlyjə çuraj ju lərzund Volgərə. Paroxod yzgyım zə

carusd və omo ruje pristan. U omo e takaburirevoz, e jor me deşende kele sipre quşe. Me şiniryım kele ses:

— Əz bort e qıroq! Əz bort dur!

Xəlq dur bisdo ez bort. Matroşho e pinçəkhoj mişinirevoz vidovusdut e sər pristan e jon capari. Paroxod omo jovoş-jovoş. Ədenbu şinre omore, cytar parparahoj cərx ən u voxurdənbuge e sər ov. Ə pix-pix zərəi və nəfəs kəşirəirevoz u omo e ki pristan və həjəbo borurə xuno vəromo ez imu hyndyr, ez bun hyndyr. Me dyrym u cy kələige. Ə palube poisdebyryt xub gəjmiş birə mərđho və zenho. Je sipre şei veriho lələ varafd lap e zəvər paroxod, e sər kyrpi, komand soxd ez unço:

— Rasahorə di!

Əz paroxod e pristan furamo gurunə tupho, e komihoki bəsdə bu rasaho. Tupho sə; soxdut e sər ohunijə bun pristan. Matroşho gyrdyt rasahorə ez hovoi və təhədi kəşiryt urə ez ov. Me dyrym, cytar ez qəd ov vədiromorənbuge qoline qənət, uxşəş zərənbuho e mar. Paroxod jon omo e ki pristan. Pristan səs soxd, cymysd.

— Pyşovo! Pəşəvo! Poj!—komand do sipre şəijələlə.—Kyrpihorə di!

Matroşho təhədi kyrpihorə ez pristan şəndyt e sər paroxod. Ə bort sər gyrdə omo hylə-hyli. Imurə edənbyryt hyl zərə ez hər taraf. Ini ez paroxod jovoş-jovoş vədiromo odomiho korzinkəho və sunduqcəho e duşvəri, kisəho e dəs dəri. Bəbəjmu təhədi vəgyrd kisəhorə və korzinhorə, dədəj səxd gyrd mərə ez dəs mə, və imu e qəriş ən i siqə xəlq vəromorim e paroxod.

Ini kyrpiho. Me tərsyrym. —Me giroşdum nə imide xuno. Mərə tərsundenbu ov komireki mə direnbyrym ez dur e dəre, ez hərəjtirakhoj kyrpiho. Ommo kyrpi-

miho, hësbho—hëmmë burbundë mijomo cykleleho, e tëhër murho.

Bëbë bërd mërë ëri dirë mašinë. Imu giroşdim e dorun paroxod. Unço torik vë gërm bu. Ə pëşëj capar şışëbëndi e dërë vëdi bu zurbajë cërxiho vë valho e rang pulati. Uho marafdyt vë mifuramorut.

Lap e dërë, e taraf, eđenbu sës soxdë tovuşë atas. Më unço dyrym odomirë e cylkinë şëirëvoz. U e pyşoj ən i këlë maşin vëdi bisdo lap cyklelë. Më tërşyrym ki, urë mizëny cërxi jë në bugë val. Ommo odomi e saburëvoz eđenbu dënişirë. Ə dës ən u dëbu lylëi aşpalui e durazë vinirëvoz. Bëbë e më gufdi ki, i odomi—maşinisti, u e maşinho ryqən sovusdë. Əz maşin eđenbu vëdiromorë gërmë vorvori.

Bëqđe imu gëşdim e palubë, e çëki norë omorëbu tojho vë jaşigho, vadarafđenbuho e bëş. Ə bëş xëlq ambar bu. Dy lëlë nyşdëbyryt e jon bort vë eđenbyryt qort vozirë. Ə jon işu jë mërd vë jë zën jovoşlëj eđenbyryt mēhëni xundë. Əz firëhë sylmë imu varafdim e boroxun. Më e mihtijorirëvoz dyrym, cytar ërimë cyklelë nuşu dorë omorënybyrytho pëncërëho, hë rasdëkiş lap këlë byrytgë, ez işu vëdi bu stolho, pucundë omorë e siprë syf-rëhorëvoz, tovuşlyjë ljustrëho, gylho, divanho. Paroxod ëri më lap këlë omo. Əz boroxun vëdi bu Volgë, firëh, yşyqly.

Imu e çigëjmu vogoşdëki, më dyrym, dëdëj e pyşoj tëxt e sër cykle stollë nori pëjëlëho vë cojnik imurë. Inço korđejmuş bu. Əri më xunërë xuno omo. Më gufdurum:

— Gujgë xunëi.

Dëdëj xëndysd:

— Duzi, sëltxunërë xunoi.

Əri mə həçoibi omo: ini ədəjm rafdə, unço odomiho ədət qort vozirə, məhəni xundə, unço maşinhoi, tojho—ədəj yzgy m zərə jə bitəvə myhyçyzotə xunə!

Ə pyşojmu rasd mijomo yzgə paroxodhojgəş. Əz uho ərimu məçohundut bəjdoqləho. Paroxodho fit mizəryt. Əz jon imu yzgy m mizə gəmiho; ə sər işu vəbyryt odomiho—ini səlt nəznik... Ommo imu həmmərə migiroşdim. Ə qiroq bu dihbəno, dihho ə siprə xunəhorəvoz. Uho vədi mibisdo əz dur... Nəznik, nəznik, gujgə mərəmorut. Ini ə pyşojmu,—mə mydyrym odomiho, lodkəho, bərəho. Paroxod migiroşd əz jon işu. Və dihbəno kəm mibisdo, murafdyt dur və pəhəny mibisdorut ə pəsəj doqho.

GƏMIHOJ DƏRJOHI

Paroxod! Zu giroşd u ruz kəjki, mə əvəli karaz ə paroxodəvoz rafdy m ə Volgə. Əzumhojəvoz mə ə hymyr mə ambərə paroxodho dirəm ə nikərəho və dərjohho.

Ə ozeroj Bajkal dirəm paroxod ə pənçərəhorəvoz, uxşəş zərəniho ə hombor. Ə sər Sijəh dərjoh və dərjoh Baltiki dirəm tərsljə bronənoşho, krejserho və minonənoşho¹,—əz dur uho ə utu uxşəş zərə. Dirəm paroxodhoj okeani, uçirə zurbəhoju ki, minigho ə sər ən uho əz zihisdəgorhoj jə kələ dih qiroq-volgəiş ambar vəbirə. Və kəjki, mə əvəli karaz rafdy m ə içirə paroxod okeani, gənə ə jor mə omo kyhnə nəqyl kələdədəi: „əz dərjoh-okean yzgy m zə qələcəj minəçibi“.

Lap syqd ə qələcə uxşəş zərənbu i paroxod! U murafd ə hərəj Hədəs və Gamburg, darafdə ə port Sijəhə dərjohiş. Mə ə urəvoz rafdəm əz Hədəs tə Soci. Əz dənışgohi u gujgə unqəder kələ nə bu, unə gyro ki, ə

¹ Paroxodhoj dovhol.

dərjoh jə bitevə səhərəş hişdigə yzgy m zərə, u hə cyklələ vədi mibu,—unqəder dərjoh kələi.

Ə Hədəs gəmi poisd ə jon boruj sənqi port, və sad odomiho hərəsyz ə sururəvoz rafdemor soxdut əz qiroq ə gəmi, əz gəmi ə qiroq. Paroxod ədenbu bor soxdə omorə. Vokoşireniho krantho, zurbajə desə xuno, mygyrdyt kələ jaşighorə, tojhoj cərmə, pişkəhorə və ə zarbəvoz mijovurdut işurə ə hombor gəmi.

Inço, ə jon bort, mə dyrym, gəmi cy kələigə; odomiho ə ki ən u və ə sər ju vədi mibisdorut kuc muçinəhorə xono. Uho darafde-vediomorə misoxdut əz şumoruşsyzə dərho, təhədi misoxdut, cytar muçinəho təhədi soxdənythorə xuno.

Əz sər firəhə kyrpiho mə əz qiroq omorum və raf dym ə durazə koridor¹ ə jon kajutmə, buho ə jon buz. Ə koridor həmmə ədenbu yşyq dorə təmizə—xoriho, boruho, bunho. Dəsgirhoj mysi dərho və təlho ədenbyryt ə təhər syrx tov-tov dorə. Və ərimə lap qərribə ədenbu omorə dənişirə ə i təmizi əz tuzlyjə və mala dijə port bəqdə.

Mə hə jə bo ofdorum ə jə dynjohigə.

Ə durazə koridor bu ambare dərho ə sər işu siprə nomerho vəri. Mə gəşdym—ofdum nomer mərə və vokurdum dərə. Kajut səlt cyklələ bu, ə cərxə pənçərə—kajutirəvoz. Həmmə ju təmiz vərəq-vərəq bu. Pənçərə vokurdə omorənbu ə vintəhorəvoz. Mə vintə burmiş dorum və vokurdum şişərə. Sərinə əvir dərjohi diromo ə kajut. Duz ə pyşojmə vədi bisdo dərjoh. Ə dur u ədenbu qəriş birə ə asmurəvoz. Dy gəmihoj jəlkəni təmbəlijə təhər ədenbyryt rafde əz rasd. Ə zəvər səbo çuraj zə səs gəmimu,—tənqə-tənqə poj odo-

¹ Koridor—siro.

miho vè şarax-parax zinçilho hæ jø bo sæxd bisdo. Ø çø-bugø dyşi buq.

Mæ vèdiromorum ø palubø. Odomiho zinçilø xuno poisdebyryt ø jon bort, vøçohundø jøjluqho vø furaç-køhorø. Kyrpiho vøcìrø omorøbyryt, vø gømi jovoş-jovoş çiro bisdo øz boruj sænqi. Şøher, hæmmø sipini, ø pyşoj oftoi tovuş dorønbuho, yzgyt zø øz pəsøj bun hamborhoj porti. Gømi zu vèdiromo øz rejð ø ocuqø dərjoh. Şøher øz dur sər gyrd qərøq birø ø vər-kovujø dumon. Odomiho ødenbyryt gəşdø ø palubø, dənışirø, qiroq cytar jovoş-jovoş pəhəny birənbugə. Qjiroq gujgə qərøq bisdo ø ov. Øvəl pəhəny bisdo ø ov port, bæq-də qiroqhoj kucəho, ønçəq vèdi byryt hyndyrø tovhoj fabrikho vø zøvəri mètərbəhoj bylyndø xunəho.

Ini uhoş pəhəny bisdo. Ø ojlənmej gømi ønçəq dərjoh bu, buş, zurba, vø asmu ø sər dərjoh, vø siprø çajka xøjli par zø ø pəsøj gømi.

Dur øz taraf rasd gənø ødenbu rafðø gømi. Dym sijəhø durø zøvər varafð ø sər ov, vø vèdi bisdo eqəç vø zøvər sijəhø tov, ommo xyşdən gemirø voburra bu ov. Mæ fikir soxdum: „Biri vəxdho, kəjki odomiho bovor nə soxdət xori—şari gufdirə. Bəgə uho yzgyt nə zərət ø sər dərjoh? Kələdədəjmu bovor nəş soxdənbu, ommo bytyn zindəguni xyşdərə girovundi ø dihbon vø ø cyklø şøherləjmu... Urø tə dərjoh cy dərì!“.

Gømi øz zurəvoz ødenbu zuri-zuri rafðø; sijəhø durø dymø xuno lov birənbu ø asmu. Kəflyjə vər sipi—səvza rəh kəşirəbu ø pəsøj bæş. Zəhifə vorvorilə ødenbu kufðø ø racejmu.

Mæ giroşdum ø hæmmø gømi, vø ixdiyorsyzø mihtijori vəgyrd mərə. Mæ dyryt hæ u qələcərə, øz tovun komiki əri mæ kələdədəj gof soxdəbu ø həili mæ.

Ə pyşoi bexş gəmi bu zurbajə zal dy rangi, qyc soxdə omoriho ez byrynç, qirmizine təxdə və məxpər. Dy kələ ljustreho zing-zingly byryt ə xrustaliyə səceq-horevoz. Əz palubə vədi bu dərjoh ə bynyslyjə məj-duirevoz. Mə ez pilokon furamorum ə zəfrui mətəbəho. İnço torik və buş bu, ommo hə həcu təmiz və gərm bu. Yşyqlyjə lampockəho ədənbyryt suxdə ə zir bun. Taza vorvori dərjohi ədənbu omorə inço ez firehə tovho. Ə zir xori gəmi ədənbu nəfəs kəşirə maşinho və səs soxdə buq.

Mə xəjli gəşdym ə koridorho... Ə hər çigə dərho, dər ə pəsəj dər—kajutho, bəhziho racho uxşəş zərən-buho ə nəqylhoj qələcəho, bəhziho prostojho. Və ə hər çigə ambərə xələq—səşho, xəndə, məhəniho.

Şəhongum ə zəvəri zal zərə omo muzikə: çovonho ədənbyryt vəçəsde. Ommo ə dərə ukrainiho ədənbyryt ə jəki xundə məhənihoj xysdəre.

Mə veditomorum ə palubə. Şəv dəgyrdəbu dərjohe. Asmu pycirə omo ə dumonevoz və zə vorvori məhərovi. Ləpərho ə səsəvoz ədənbyryt voxurde ə bort, ommo gəmi hə yngylle myçymysd, odomi ə qutineju jə poxli ov voxuruhorə xuno. Ommo ə zal hə ədənbu zərə omorə muzikə və şinrə omorə səs məhəni xundəi.

Səbəhmundə ə durbirəvoz mə dyrym quqhoj vərflyjə doqhorə: imu nəznik bisdorim ə qiroqhoj Kavkaz. Qiroq əz dərjoh ədənbu virixde. Əvəl qiroq səl kovu vədi bisdo, ənçəq əz dur ocuq tovuş do siprə bylyndihoj ən u. Bəqde kovuri torik bisdo, nuşu dərə omo savza vişəho; ə savzi verəq do siprə xunəho. Ruje pişnəvi imu rasirim ə Soci. Gəmi poisd ə dərjoh əz qiroq nəzniktə. Ə ki ən u omorut lodkəho və katerho, uho uxşəş byryt ə cyklə murhoj ovi. Moxluq cə-

modanho e dës dëri ez rëhetlyjë pilokonho furamorut e lodkëho vë e katerho. Më e lodkë furamoreki dënişirm e gëmi, u ëri më doqë xuno nuşu dorë omo,—inçqëdër u kële bu.

Ini katerho vë lodkëho çiro bisdorut ez gëmi. U do dërëjë, hërëlyjë fit vë rafid. U durë soxd ez hër dy tovho. Sipi tovuş do u e pyşoj oftoi. Më danysdym rëh ën urë: ez Sijëhë dërjoh midarov e dërjoh Miglëj-xorii, bëqdë e okean Atlantiki, bëqdë e dërjoh Nëmsi. Cy durë rëhi! Cëndqëdër zyhbëho miçumunut urë, ommo u murov këlëgëd vë qëd-qud në birë.

„Ədëj yzgy m zërë e dërjoh-okean qələcëj minëçibi“...

Giroşdyt genë salho... Më ambarë karazho rafidëm e ezini gëmihorëvoz vë vërdyş birëm e işu, dijë uho ëri më nëqylë xuno nuşu dorë niomorut.

Ommo hëminon 1928 sal vëqif omo ki, më vëbis-dorum e lap ëçdohojë gëmi. I gëmi bu—çilidbur „Malign“.

Ə u hëminon dur e ojlënmej poljari e qërış çilidho tëlëf birëbu ez zyhbëho xyrd birë diriçabl „Italijë“. Diriçabl par zërëbu ez sër poljus sofuni vë ez poljus e bazaj xyşdë vogošdëbu e ostrov¹ Şpetsbergen. Ə rëh u ofdorëbu e zyhbë, bëjë zërë furamorëbu vë e dumon voxurdëbu e qojëj çilidi. Jë bëxş diriçabl tëlëf birëbu, ommo u bëxşigë e komandir diriçabl Nobili e gondolevoz ofdorëbu e sër çilid vë mundëbu soq. Ommo e salamëtirëvoz ofdorë e sër çilid, uho hër cytarış giri nëqofili ofdorut e imidsyzë hol. Ə hër taraf ënçëq xyrd birë çilidho, çilidhoi... Të ostrov Şpitsbergen ez sër ën i çilidho rasirë nibu.

Ə hërëj xilos birëho dobu çobordë sëlci poljari şvedi Malmgrem. U varasi e cy në imidijë hol dërytge

¹ Çizir I.

odomioho, və məsləhət soxd eri pojədə rafdə ez sər yzgy m zərənytho çilidho tə ostrov Şpitsbergen, gufdire e odomiho, e çəigə tələf biriho diriçabl, və uməhəli odomiho bəlki, e kuməki gəmi fyrsorut. Ə Malmgreməvoz e jə çigə rafdyt dy italyaniho Sappi və Mariano. Jə məh nim birəni uho rəh rafdyt ez sər yzgy m zərənytho çilidho. Malmgrem e i gəşdəi tələf bisdo, ommo italyaniho, ez gisnəi myrdənbyrytho vəgyrdə omo ez taraf çilidbur imu „Krasin“.

Əz bəxd ən e sər çilid ofdorəbuho gondol ilişmiş birəbu aparat radio, və e migləj diriçabl soq və zərəl nə voxurdə mundəbu radioci Bjadçi. U e kələ cətinirəvoz e sər çilid pojundəbu eqəç radioire və radio-apparatə və sər gyrd eri dorə bədbəxdə signalho: „SOS! SOS!“ („Xilos soxit çun imurə!“)—həci məhlymot dorənyt tələf birə gəmiho ez tovun bədbəxdəi xyşdə. Dy hofdəi signalhorə hic kəs nə şinri. Odomioho dije həzyr birət eri ofdorə e nə imidi. Əxirdə uhorə şiniri həvəskor radioimu Şmidt, zihisdəniho e şəhər Ust—Sisolski. Bəqdə uhorə şinirəni e gəmi Italijəi „Cittè-di-Milano“, və e tələf birə diriçablevoz əloqoj radioi norə omorəni.

Odomioho ez çilidi məhlymot dorənyt e cy gradus firehi sofunt və durazi mizrəhi işu dərytgə. Uho u məhəl birət e sofun-mizrəh ez ostrov Fojn. Çilidi, e sər komiki, uho nysdət, ədənbiri yzgy m zərə e dorum. Ə ojlənmə e ambərə sadijə kilometroho decirə omori çilidhoj poljari. Çilidho çymysdət, nəznik birət və dur birət, xyrd birət e tikəho, qərq birət e ov, gənə vədiromorət. Midanysd birə ki, çilidi ən uhoş xyrd bu, və uməhəli tələf birəi nəznik bu. Ommo ez içirə çilidho cytar mibu rafdə e kuməki tələf birəho? Əri hədətijə gəmiho i kor minkin nisdi.

Hemmej dynjoh e lərzəvoz guzot soxdə qismət bədbədhore komihoki, imuhoj hər ruz e radiorevoz məhləymot dorənyt e cytari hol dərytgə. Hemmej dynjoh həzyr bu əri kuməki soxdə e işu. Ommo e jə ulkəş nə bu uçirə gemi. Ənçəq e imu, e SSSR, byryt çilidburho komihoki, danysdənbyryt giroşdə e derjohho və okeanho pucundə hisdiho e çilidhorevoz. Dy done içirə çilidburho—„Krasin“ və „Maligin“—fyrşorə omorut e kuməki tələf birənbyrytho.

Mərə ambar voisdenbu rafdə unço, e kuməki, və jə kəm calaşmiş soxdə bəqədə mə ofdorum e çilidbur „Maligin“.

„Maligin“ ənçəq jə hofdə bu vogoşdəi ez ekspedit-sijej həjvon zərəi ez buqoz Siprə derjoh və poisdəbu e port Arxangelski. Sə ruz ez e rəh ofdorəi ən u pyşo e kuməki italjaniho, mə e Arxangelski byrym. Kəjki ez vokzal imu e katerevoz omorim ez Sofunije Dvina, mə pyrsyrym ez matros:

—„Maligin“ e çə poisdi?

Ə Sofunije Dvine u ruz poisdəbu ambərə paroxodhoj okeani. Mə fikir soxdum ki, „Maligin“ ez denişgoh lap kələi, bəlki ez dyryçədə paroxodhoş kələi. Ommo matros burbund e mə jə unçəqer kələ nisdijə paroxodə, poisdəbuho e jon pristan kymyri:

—Ini „Maligin“.

Mə məhtəl mundum. „Maligin“ xəjli cyklə bu əzi paroxodhojgə, rang ən u rafdəbu,—irə çilidho e vəxd ekspedit-sijej həjvon zərəi həci təmiz soxdəbyryt. Əz i paroxodhojgə hic təfiqəti nə bu u, ənçəq vini ən u hədətsyz tik və hyndyr bu.

Pyşoj şehongum he en u ruz „Maligin“ poisdebu e jon qiroq, ve e ser en u tæhædi ædenbyryt bor soxdæ no-fuqoho, partalho, jæræqho ve samoljot. Vokosirenije kranthoj en u ædenbyryt kæsire jasigho, pişkæho, tæx-dæho, budhoj çilid gyrde guşde.

Mæ giroşdum e hæmmøj paroxod. Hæ ez rasdekiş u unqædær kelæ ne bu. Kajutho kem debu e u ve hæmmælap cyklælæho byryt, ommo kajut'-kompanijæ hic ux-şes nes zærenbu e u varajisdæ zalho, komihoræki mæ direm e paroxodhoj okeani.

Sæ sutke ruz ve şev e jon „Maligin“ giroşd tæhædijæ kor e bor soxdæi. Æxirdæ hæmmæ hæzyrluqiho varasd, ve duz nimæ şev „Maligin“ çiro bisdo ez qiroq Arxangelsk.

Imuræ ræh soxd hæmmøj sæhær.

Şev sipi, tovuş bu, ruza xuno. Æ qiroq ædenbu zære muzikæ, xelq ses soxd „ura“, sipræ jøjluqho ve sijehæ kipkæho quşæ xuno çesdyt e ser serho. „Maligin“ e migløj nikæræ vædiromoki, do soq-boşi soxdænijæ fit, e sadhorævoz gæmihoj buqi, poisdebyrytho e nikæræ, sæs dorut e çohob en u. Ævir ez sæs lærzi. Æ ser hæmmæ gæmiho bu sipræ buqhoj fontani. Æ quvotlyjæ çuraj-çuraj okeanijæ gæmiho eçdohoho qæriş bisdo nazuka fid katerhoj nikæræi.

Morjakho hæci soq-boşi soxdut e „Maliginævoz“ raf-dænbuho e duræ ve tærsløjæ yzgy m zæræi.

Hæmmøj şasd kilometroho, tæjtæ „Maligin“ rafde e Sofunijæ Dvine tæ derjoh, keşi kori soxdænijæ soq-boşi. Hæmmæ gæmiho, poisdebyrytho e jon zavodhoj tæx-dæ qyc-soxi ve raf-dænbuho e ser nikæræ, sæboræ dorut soq-boşijæ fitho. Imu clenhoj ekspeditsijæ, hæ poisde-

¹ Kajut'-kompanijæ—kajut kura biræl, vitooq æ ser paroxod, æ çæki kura birænyt.

birim ə palubə, soq-boşi soxdə ə odomihorevoz, ə qiroqho, ə xoriho. Nikərə ə inço təng və burov-burovi; ə qiroqho ə hər çigə ədənbu tov dorə savzagəhi ə pyşoj vėdiromorənbuho oftoi, ə kuləho ədənbu xundə quşho... Kəjigə imu uhorə mivinin və gənə mişnəvim?..

Əxirdə nikərə varasd, „Maligin“ vėdiromo ə dərjoh. Inço u do tomomə xod. Burkulhoj sijəh durə vadarafd əz tovhoj ən u; u bitəv lərzi, sabursyzə həsbə xuno; əz zir viniju ə hər taraf çəsd kəflyjə ləpərho; ov ə pəsəj bəş dyşi.

„Maligin“ rafd ə zuriyə rafdəirevoz si kilometro ə jə səhət. Jovoş-jovoş qiroqhoj Siprə dərjoh dur bisdort ə rasd və cəp; rasdi, qiroq zimistui zu pəhəny bisdo, və ə i nimə şəvigə imu diyə birim ə Sofunijə Ledovitijə (çilidijə) okean. Ə jon qiroqhoj Murmanski imu omorim ə ki şəhər Aleksandrovski, ə lap Sofunijə port SSSR. Inço zijodi vəgyrdim tətərik kymyr və şirine ov və əz unço rafdim ə okean, rujə həmmişəlygijə yzgyz zərənytho çilidho.

Duz dy sutkə imu rafdim ə Sofun.

Hər vəxd ədənbu zərə səxdə vorvori mizrəhi; ə sər okean ədənbyryt gəşdə ləpərho, hyndyrho, doqə xuno. Ləpərho moxurd ə jon „Maligin“ imu, lov mibisdo əz palubəhoju; səxdəhoj ov par mizə əz tov və əqəçho. Vorvori nazuklə fit mizə ə təlho. Ə hic çigəj palubə vėdi nə bu jə odomiş. Həmmə pəhəny birəbyryt ə kajuthoj xysdə. Ənçəq ə hyndyrə kyrpiləj kapitani hər vəxdı vėdi bu figuraj şturmcı vəxdı, əz sər tə poj dəpucundə omorə ə plaş brezenti.

Nə ə naşdovi, nə ə nohor, nə ə ci şəvi, jəkiş əz clenhoj ekspeditsijə nivėdiromo. Həmmə ədənbu həzizət xurdə əz nəcoqi dərjohi. Mə həmmişə dөгəşdəbyrym ə kajut mə. Təxt mə həci məçəsd ki, mə

marafdym goh sər zəfruvo, gohigə pojho zəvəro. Dərho, priborho, bun—həmmə ədənbu qiç-qiç soxdə və nolə kəşirə. Ə zəvər ə kajut-kapitani, ə bufet ədənbu səs soxdə qobho. Ləpərho şəxdə mişənd ə illuminator (pəncərə); ə kajut jə minut toriki mibisdo, savza moxurd migiroşd ə qolinə şişə. Uməhəl dyl əz tərs mymyrd: həj səhət, ini həj səhət micarim! Ommo nəh! Ləj-luj nə xurdə, hykymly kor soxdənbyryt maşinho. „Malign“ rafd pyşovo ə sofun, rujə mətəb, gujgə əri ən u hiciş nə bu zyhbəho, ləpərho. Bəhzi vəxd ə fikir məromo: „Əgər urə həci səxd cəmundgə zyhbə, bəq-də u cy misoxu ə həmmişəlygə çilidhorəvoz?“.

Ə dyjymyn sutkə mə sər gyrdym ə i şovundəi vər-dyş birə. Ilişmiş birə ə dəsgirho, mə mediomorum ə zəvəri palubə. Okean tərsly bu. Ləpərho ə jə bitəvə kilometro ə durazi, və jə metro hyndyri bisdi-bisdi mijomorut ə sər imu əz mizrəh. „Malign“ goh marafd ə sər çərgəjə ləpərhoj ov, gohigə mufuramo ə jon.

Əz cyço bugə vədi bisdorut cəjkəho. Uho ə lətərəvoz par zəryt ə pəsəj çilidbur, çəht soxdut əri nyşdə ə sər cymysdəniho əqəçə və nazuk səs soxdut. Bəhzi vəxd uho muxundut ə jəki: „I-i-i! I-i-i!“ Gujgə i mēhənirə şinrəbyryt uho əz təlħə zyhbəj sofuni. Məhəni ə dyl kori misoxd. Ommo ləpərho hə ədənbyryt omorə, omorə ə sadho və hozorhorevoz, həmmə ə siprə tərslyjə çərgəj ləpərho. „Malign“ imu ə pyşoj ən uho cyklə qəcorlərə xuno vədi mibisdo.

„Malign“ bəsəqun do. I cyklə gəmi vədi bisdo ə nəqylho xundənytho çəborde xuno. U bərd imurə ə xub həlirəvoz əz zyhbəlyjə okean sofuni. Ə əxir səjymyn sutkə, vorvori sər gyrd poisdə, ləpərho sər gyrdyt sokit birə. Dumon loy bisdo və imu dirim oftoirə. Əvir hə jə-bo

xinik bisdo. Həmmə dirilmiş bisdorut, əz kajuthoj xyşdə vədiromorut sypənc, həzijət kəşirə.

Nimə şəv bu, ommo oftoi bylynd poisdəbu ə asmu, ə təhər ə Moskov şəhongum həminon səhət cori poisdənihorə xuno. Cajkəho duz xisirəbyryt ə sər ov, sərə dəşəndə ə zir qənet. Ləpərho nərmlə çumund işurə.

Imu zuri əz dur dirim zuloq nyqrəirə,—u ə zir oftoi ədənbu tovuş dorə. U bu bəşhoj yzgy m zərəniho çilidhoj poljari. Həmmə tihi bisdorut ə palubə—matroşho, kocegarho, maşinistho, şturmeiho, clenhoj ekspeditsijə. Həmmərə interes omorənbu dənışirə ə çilid poljari. Əz hər minut bəşho ədənbu nəznik birə. Ə pyşo həmməj okean jovoş-jovoş bəsdə omo ə siprə tovuş dorəniyə çilidhorəvoz. Hozor çirojə çilidləho yzgy m zəryt ə ov ə pyşoj bəş. Çilidləho uxşəş byryt ə siprə qozho. Və nə inki ə jor imu diromo i myhyçyzotə quşho. Cor sad sal əz i pyşo səjlci Barents, əvəli karaz dirə bəşhoj çilidhoj poljarirə, ə dəfdər ruzi xyşdə nyvysdi: „Imu əz dur ədəjm dirə qədərsyze suruj qozhorə“.

Ini uho, çilidiho diyə ədət yzgy m zərə ə jon imu.

Və inço imu dirim „Malign“ imu, cytar bəçid rafdenigə. Çilidiho selt gəşdyt ə sər ləpərho. Səryək ə sər ov dərjohi, uho byryt lap myhyçyzə form. Və jə kəmho hə əz rasdəkiş ə quşho uxşəş zərənbryt.

Nə giroşd hic bisd minutış—çilidho ə ambərə qədərəvoz vəgyrd həmməj firəhunə pyşoj çilidbura. Ə bəhzi çigəho ə sər çilidi dəgəşdəbyryt səgovihə,—uho selt sijəh vədi mibisdorut. Ə hozorhorəvoz quşho giroşdut ə sər çilidho. „Malign“ darafd ə çilidho, hic xodə kəm nə soxdə. Lap çəbord nəqylə xuno, u mişənd işurə əz rəh xyşdə ə rasd, ə çəp. Çilidho sov mibisdorut, qərəq mibisdorut ə ov, tazadən mədiromorut ə pyşoj bəş.

Ə dur ədənbu tovuş dorə zərdə xolle. Ə sər xolle ədənbu gəşdə lətəj cəjkəho. Ə sər çilid goh-goh murafd siprə xyrs. U hırsly midənişi ə gəmi: i cy myhyçyzoti doqundəni xyşdəre ə sər çilidho? Doqundə, sov soxdəni, ommo durazə dymju, sijəh varafdəni ə lap xyşdəni asmu. Xyrs sər gyrd virixdəre. Ommo ədənbu vidovusdə hə ə u taraf, omorənbuho çilidbur. Və çilidbur zuri rasi ə xyrs. Ovcihojmu dijə həzyr soxdut tufənghorə, əri qərəz gyrdə urə. Ommo xyrs cy bugə varasi, carusd və sər gyrdə dur birə əz gəmi.

Imuhøj dijə ov vədi nə bu: çilidbur rafd əz tomo-mə çilidiho.

Əz hər dəqdəqə çilidho ambar bisdorut. Dijə vədi bisdo çilidho jə kilometro durazi. „Maligin“ ə guçəvoz giroşd əz işu. Əxirdə çilidho həci kələ və qolin bisdorut ki, çilidbur mihtəç bisdo əri rəh gəşdə əz hə-rəşu. U murafd goh ə rasd, goh ə cəp, gəşdə xubtə rəh. Tomomə səhrohoj çilidi dijə byryt ə qolini jə metro nimvə ə durazi dəh kilometro. Ə şiviş və pix-pixəvoz çilidbur darafd ə hərəşy. Əxirdə çilid pojund „Maliginə“. Kələ doqə xuno u voburri pyşo və borthøj ən urə, və cəndqədər çilidbur guç do, u nə danusd darafdə pyşovo. Uməhəli „Maligin“ do pəsəi xodə və ə vidovusdəirevoz hyl dodo çilidə ə nə vacarusdenijə quvotəvoz. Çilid ə dəs diromo. „Maligin“ gənə jə kəm vəxd rafd nə poisdə.

Bəqdə gənə rasd omo kələ səhrohoj çilidi. „Maligin“ pəsəvo vogoşdə, şənd xyşdəre ə sər ən u ə çəng... Zərbhoj ən u həci quvotly bu ki. həmməj çilidbur əz zir tə əqəçhoj zəvəri lərzi.

I bu təhəriflyjə çəng.

Həci dy sutkə əz qəd çilidho rafdim imu rujə sofun. Hərcyş-bisdo çilid bəsqun do. U əzmiş soxd „Ma-

ligine“ sœxd œz hœr taraf, gujgœ bœsd urœ œ gurunœ zin-
çilidhoj çilidirevoz. Guzot soxdœ gœrœk bu, kœj vorvori
mijov jœkemiœ bugœ sœrjœk misoxut çilidhorœ. Jœ sut-
kœ bœqœdœ çilid sœrjœk bisdo, vœ „Malign“ gœnœ rafd ru-
jœ sofun.

œœœ sutkœ rafdim imu çilidhorœ rujœ ostrov Nadeçdœ.

Hic jœ gœmiœ œ i vœxd sal inçœ nœ biri. œ hœr taraf
imu bu tovuœlyjœ bijobuhoj çilidi. œ bijobuho œdenbu
gœœdœ œnœœœq siprœ xyrsho, vœ bœhzi vœxd œ sœr çilidho
sijeh vœdi mibisdo sœgovihœ. Gœmi poisdœki, siprœ xyrsho
miomorut duz œ sœr bort. Uho hic vœxd nœ dirœby-
ryt nœ odomirœ, nœ gœmirœ. Uho inçœ lap quvotlyhoi;
uho murafdyt œ œœ moisdgœ. Ini œ pyœœœu poisdi cyjgœ
sijehœ kemœndi—gœmi. Uho œœld miomorut œ sœr œn u,
ommo vœdi mibisorut cyklœ pœlpœlilœho-odomihœ, œinrœ
mijomo sœs œœrœz, cyjgœ moxurd œ quvotlyjœ pœhlyj xyrœ,
vœ xyrœ. hiss soxdœ nœ vœtovusdenijœ dord, mividovusd.

Sivœ ruz yzgyœ zœrim œ çilidho. œvœl gœœdim ital-
janihœrœ, vœ kœjki, uhœrœ xilos soxd „Krasin“ imu
gœœdim vir birebuho œœjlei Amundsœnœ. Ofoi hœmœj
œni vœxd nœ diromo œ sœr imu.

Ambærœ sœhœthœrœ mœ migirovundum œ palubœ, ti-
œœt midorum, cytar „Malign“ œng soxdœgœ œ çilidho-
rœvoz. Vœ œ i sœhœthœ mœ ambar, ambærœ karazho œ jœr
miovurdum nœœyl kœlœdœdœjœ œz tovun gœmi mineœçibi.

PAR ATAŞ-QIŞI

...Lov soxd Ivan lugura, əlugul cy-bu-gə tovuş do, və hə əirdən həmməj məhə-lə tovuşly bisdo ə ocuqə yşyqəvoz: əlsdo ruza xuno ə pyşoj oftoi.

— Cyt u tyra hisdiho, Ivan?—ə tərsə-voz pırsyryt əirorhoju.

— I par ataş-quşini.

Əz nəqyl kələdədəj

Şəhər imu cyklələi. Əgər jə cyklə qozijə giroşdgə. hə u səhət əz u tovun ə həmməj şəhər, əz i əxir tə i əxir midanyt.

Jə bo bəbəjmu əz kor omo və gufdi;

— Ə çigə ryqən qyc soxi Malinicev cy myhyçyze yşyqigə ədət girovundə. Cyjgə jə eirə cərx midi, yşyq midəgesy tovuşly.

Nəftə ə çə dəkyrdənyt?—pırsi dədəj.

— Səlt nəft syzi. Hə ə səri xysdə suxdə.

I lap mihtijori bisdo. Şəhongum əz i tovun mə ix-dilot soxdum əri həmmə heilho, və imu hə u səhət vidovusdim omorim ə çigə ryqən qyc-soxi Malinicev əri dirə, rasdimi inço əzini yşyq. Çigə ryqən qyc-soxi əz imu duri—ə pəsəj dəmyrciho, ə pəsəj ov-kəşirəniho bu. Kələ, həmməju sipi, u vokurdə omorəbu ə sər nikərə. Ə

həmmə pənçərəho vəri turhoj təlji; pənçərəhoj ən u bur-
bunde mijomo torə xuno.

Ə sər bun ryqən qyc-soxi, hyndyr ə asmu kəşirə
bu tov ohuni ə sərpuşəvoz, və həmmişə şəhongumho əz
tov tihi mibisdo çurkumho. Ə pənçərə dənışirəki, mi-
diri sijəhə, durə gyrdə odomiho, cərxho ə dəndyihorə-
voz, pecho. Şəvho ə unço musuxd hədətijə ləmpəhoj nəf-
ti, ə xunəhojmu suxdənbuhorə xuno.

Və imu şəhongum fəm soxdim hər taraf çigə ryqən
qyc-soxirə; kyhnə ləmpəho bu, jə tazaş nə bu, ommo
əz tovun ləmpəhoj myhyçyzoti hic ə jor niomo. . Om-
mo əri cy-bugə ə məhələ zərəbyryt hyndyrə şalmanho
və tələ kəşirəbyryt əz i şalman ə unigə. Imu əz ocuq
buho qopuho dənışirim ə məhələ, ə i şalmanho. Ə qo-
pu nysdəbu pirə mərd-qopuci.

—Lələ taza ataşə zu midəgəsunut?

Pirə mərd xəndysd.

İşmurə cy gərəki u? Viniş cy sabursyzhoigə! Zu mi-
dəgəsunut. Jə hofdə bəqdə bijojt—mivinit. Ini şalman-
horəş norət. Və inço ləmpə mibu.

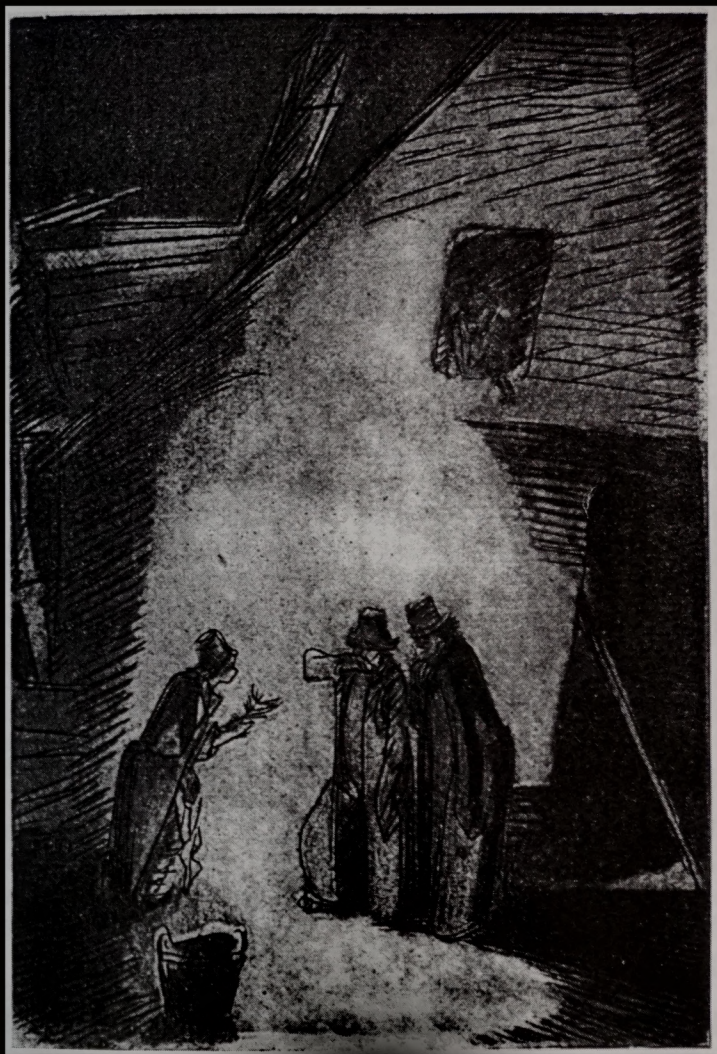
U burbund ə duqrəməjə qopu ə komiki vobuho qərməq.

—Bəqdə nəftə ə çə dəkyrdənyt?

Neftsyzi. Ataş əz təlho rafdə. Dirənit i tələ? Ini əz
maşin ə u ataş murov. I-i, hoxmolyni...

I hofdə imu sə karaz rafdim ə çigə ryqən qyc-so-
xi. Ruzhoş rafdim. Imu dirim cytar fəhləho varafdyt-
gə ə şalmanho, cy bugə soxdut. Dijə ə şalmanho vədi
bisdo siprə abaçurhoj metalli və cy-bugə pufdədihoj şi-
şei ə təhər omburu. Və ə qərməqiş ə sər qopuho vədi
bisdo siprə abaçur və pufdədi şişei. Ə şəhər gufdurut:
„Ə Malincev prob soxdət elektrikə. Ə i zuri musuxunut“.

Imu nə dirim, cytar yşyqə prob soxdəbyrytgə. Vido-
vusdim omorim şəhongum, dirənim elektrik ədəj-suxdə:

ə qərış pufdədi şışəi qəd birə təlləhoj ataşi ədənbu tov dorə ocuq və yşyqly; yşyq ən u əz ləmpej nəftiş yşyqlytə bu. Həmcyn ə həmmə ə buru byrytho şalmanhoş ədənbu suxdə taza, gyrykmiş nə birə lampockəho, uxşəş zərənbyrytho ə omburu. Ommo ə pəncərəj ryqən qyc soxi, unçəş ə təlho dululu byryt hə içirə lampockəho, və ə həmməj ryqən qyc-soxi bisdo tovuşi, əz pyşotəiş ambar.

Burkul xələq poisdəbyryt ə jon qopuho, ə pyşoj pəncərəho, dənışirə, ox kəşirə əz mihtijori. Səvdəgərhoş omorəbyryt ori fəm soxdə. Imu dirim, cytar xyšdəni Malincev bərdgə işurə ə ryqən qyc-soxi, burbundgə taza lampockəho və maşinə, əz komiki yşyq vədiromorənbu. Pire mərd qopuci gufdi ə moxluq:

—U mihtijori nisdı ki, lampockə ədəj suxdə həj səhət, ommo uni ki, cytar dəgesundətgə urə. Həri, gu qədəvolim, ə jə vəxd həmmə lampockəho dəgesi ə həmməj məhələ. Hic miçə nə kufdum—həmmə dəgesi. Hoxmoi!—Və əri cy-bugə səs jovoş soxdə, gənə gufdi:—əz nəftiş uçuzi. Duzi. Səhib xyšdənijü gufdi, uçuzi.

—Əri, u duzi. Bəgə səvdəgər qəzonçə rəhə mydy? Uhorə di, koşki uçuz bu.

—Ə jə vəxd həmmə yşyqi.

Ə i ruzigə tə yşyq birə imu ə jon ryqən qyc-soxi birim. Imurə voisdənbu vinim, cytar həmmə lampockəho hə ə jə vəxd dəgesirənytgə. Nəinki hə imurə voisdənbu, hətto kələtəhorəş. Kələ burkul xələq kura birəbu ə ki qopu. Sər gyrd toriki birə. Hə jə bo həmmə pəncərəhoj ryqən qyc-soxi tovuş bisdo: dəgesiryt taza lampockəho.

Həmmə səxd, cym nə vəgyrdə, dənışiryt ə lampockə, buho ə sər qopuho. Ini yşyq çəsd, tovuş bisdo duz,

ocuq e sər qopuho və e sər həmməj məhələ. Moxluq ox kəşiyt və gufdurut ləpyrlyrə xuno:

—Hic miçəş nə kufdum! Diri, hic miçəş nə kufdum!

—Puf zərə gərək nisdı. Hə jəbo.

Ə i səhongum e jon Malinicev gənə omorut qinoqho əri dirə elektrikə. Imu dirim—xub gəjmiş birə qinoqhorə veditomurut e soku. Elektrikə cənd bo kışdyt və dəgəsundut tazadən. I bu myhyçyzotə, dirə nə omorə ci. Ə təhər par ataş-çuşi: „Lov soxd Ivan luguire, e lugu cy-buge tov do, və hə birdən həmməj məhələ ocuq tovuş bisdo..“

Həci mə əvəli karaz dyrym i myhyçyzə.

Xejli salho bəqdə, zihisdə e şəhər, mərə xoş mijomo, kəjki e kucəho hə jəbo midəgəsi sad zurbajə fənərhoj kucəi. Ini dirhongum, nime toriki. Xunəho poisdət vər xokistəri və e nime toriki moqibun. Hə e jə vəxd miçəhyt sad siprə myhyçyzotə oftoiho, əz jon kucəho mişənyt ocuqə tovuşirə və tovuş misoxut hər tarafə. Fasadhoj xunəho xyrom miboşut, sifət odomiho miboşut ocuq, gujgə həmməj dynjoh hə jə bo varajisd.

Mə mijom e vitoq mə—cyklə lampeckələ poisdi e sər stol. Burmiş misoxum vikljucatele, və e xunəj mə tovuş mibu ruze xuno.

Par mineçibi ataş-çuşi imuhøj e sər stol mə vəri.

QƏLƏCƏJ MƏ

... Poisdı qələcə ə mığlaj həjot.
Həjot varaisdəl ə kuləho və dorhorəvoz,
rəhho vokurdə omori taptalamış əirəho.
Ə dərhoj ən həjot kəşirə omorət surət quş-
ho-kovtarho, ə hər çığə ə hərəmho ə sun-
ho racə gyzəlho. Ə kynçho ə hərəm
ə cinijə vazəho dəri par ataş quşl, əz par-
ho ədəj raldə tovuşlyjə yşyq, və şəvhoş
ə qələcə tovuşt ruzə xuno...

Əz naqyl kələdədəj

Ə həili mə vıqif birəm ə durə dihbonho ə zir Sa-
ratov. Ə jor mə omorəni sara qəzmələho ə ez durə-si-
jəh birə divorho və bunhorəvoz, ə xəjəl mənı firəhə tov
syzə pecho. Səbəhhəoj mundə pecə suxundəki, durə lov
mibisdo duz ə qəriş qəzmə, siq qəriş mibisdo əvəl ə
zir bun, bəqdə mufuramo ə dəre, tə stol və təxcinə.
Imu həilho midəgəşdim ə xori, nə tasim gufdirə. Durə
kur misoxd cymhorə və imu xəndysdə, migirisdim. Om-
mə zənho midəmundut ə durə, ə təhər tərslyjə səhitu.

Vəxd-bə-vəxd dər qəzmərə mokurdut. Uməhəli
xinikə əvir ə burkuləvoz midiro mo ə qəzmə, ommo
durə madarafd ə buru. Nəfəs kəşirə asont birəki, və
əvir təmiz mibisdo, dər tazadən pyşo soxdə mijomo, və
ə xunə gənə durə pur mibisdo.

Ə xəjöl meni, sər həmmə dord mido, ə buqoz ru-
vaki mepici, ez cymho hərs mirixd. Tomom ruz ə qəz-
mə mibisdo buj durə və hiz.

Oj-oj, cy həzijət bu!

Ommo dije imuhøj ə i xunəho suxdənbu pihşuz.
Cykləle, ə səxdə buj nəftəvoz, ommo hər cy-bu ləmpə-
lə bu. Ciroq ə xəjöl mə nisdı.

Imuhøj bəhzi vəxd ə kucəho məhəni muxundut:

Suxdəni ə qəzmə ciroqlə,
Cat əlra ə xunə tır-sosnə.
Nışdəni, bəfdəni zənə,
Qəmiylə şəvlərə xunə.

Ommo ki danyədə urə, „ə qəzmə ciroqlə cytar sux-
dəgə“? Ini eri mə bəbəjmu, ixdilət soxdı cytar ə vəxd
ciroq zihisdətəgə.

—Mibisdo vəxd kəjki, murafdim ə vişə, miviçirim
xysgə sosnərə, muşar mizərim kutukihorə, mənçirim əri
ciroq, xyrde-xyrde ciqindiho cən-je doq. Şəhongum bi-
rəmund midəgəsundim ciroqə, minorim ə ciroqdon, u
misuxd. Əz u mədiromə durə, çurkummo, ommo yşyqjuş
duz nəh. Jə minut misuxd, midiri, gənə taza ciqindi
donorə gərəki. Həci hərə nə burra dəgiş misoxdim.
Çurkumho və pelho mijofdorut ə bedrələj təxdei ə qəd
ov, buho ə zir ciroqdon. Ommo hə jə kəmləj nə dəni-
şiri—poçar mibu. Xəto bu ə i ciroqəvoz!

Və ə ezini qəzməho—qurum gyrdənbuho, ez ciroq—
mihtijori nə bu, insonho əri məhşovo soxdə ez tovun
qələcəho, ə çəki, yşyq bireni ez par atas-quşi.

Və məş ə həlli məhşovo soxdənbyrym əri dirə içirə
qələcəhorə.

Kələ bireki mə omorum ə pojtəxt¹. Sənq dorə omorə
kucəho, ambərə metrəbejə xunəhoj sənqi, bulvarho və

¹ Pojtəxt—lap kələ şəhər məmləkəti.

majduho e fontanhorevoz, tramvajho, fonarho, uxşes zerenyho e oftoi,—uho eri me neqyl mijomo.

Me zihisdenbyrym e şesymyn metrebe e cykle, race vitoq. Ommo i cykle race vitoq bu he u çire neqylje vitoq, ez tovun komiki, me e heili mehşovo soxdenbyrymho. Şevho he gerek bu burmiş soxum vikljucatele, vitoq tov mido e tovuşlyje yşyq elektriki-revoz. Ne dure, ne çurum, ne buj.

Cy kele tefiheti deri ez i te ciroq!

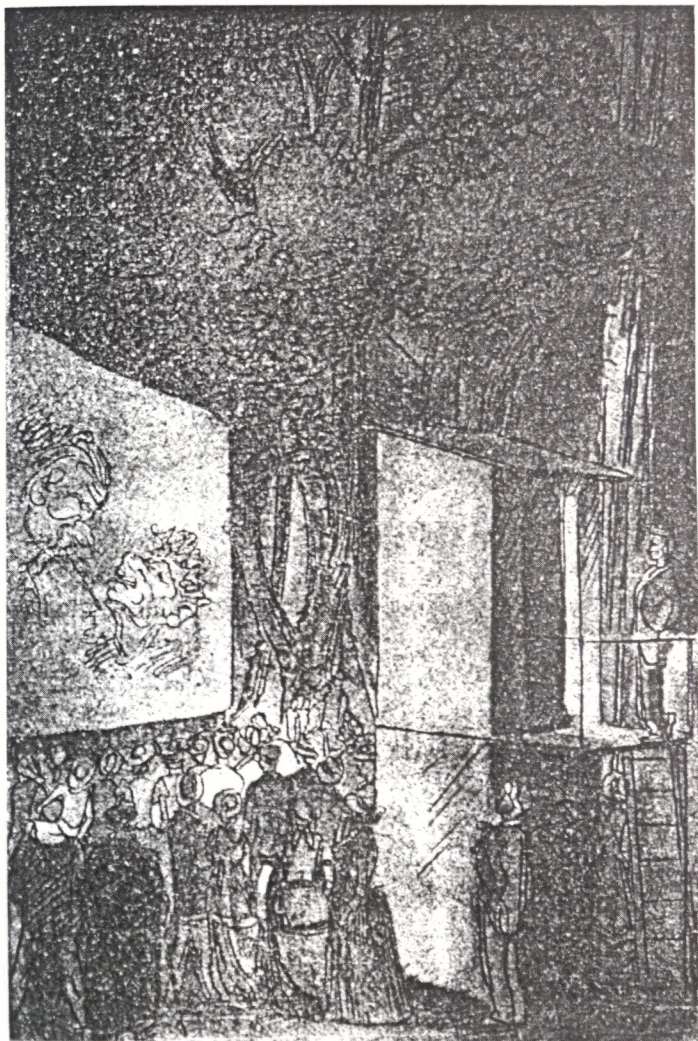
Əger mere xinik nibisdoge, me burmiş midorum krante e jon tov e zir pençere, ve xunej me pur mibisdo e duze germirevoz. Ə kuxnimu deri kran, e komiki cendqeder voids ov deri, palaş, xinik. Mibu ruj şuşde, ten şuşde.

Gereki degesuni spicke, ve e piletej gazi—cyklele ve temiz—mydysy cojnik, mydysy xurekho.

Me mediom e sylme. Unço race kajut veberdəniho maşin (lift) poisdi e jon der. Me mynysdym e kajut, mufuramorum e dərə—ez şesymyn metrebe e xori. Pesəvo lift gene cym ne direki mebery mere.

Kyhne neqyl hæci giroşd e zindeguni me. Ini e pyşoj cymhojməni—ez u qezmej durai te i vitoq e yşyq elektriki-revoz, merkezije gərm soxdəirevoz, kran ovirevoz, liftəvoz.

Əri en uho komihoki, verdys biri, cətini eri bovor soxdə ki, həmməj en iho neqylhoj en kyhne vəxdhoi gufdire.

ho siq nysdəbyryt xəlq. Ə kynçə dəsdekho zərə kəşirə omorəbu firəhə oq, ommo ə pəsə ju vədi bu torikə quti metalli ə kolpak mysirəvoz. İ bu mineçibijə fonar. Omorut dy vomuxdəgorho. Jəki sər gyrd xundə əz tovun dovhoj 1812 sal, unigə ədənbu vəçəsde ə jon fonar. Hə birdən imu dirim ocuqə tovuş ə ojlenməj oq. Ojlenmə çymysd, cy-bugə çəsd, hə jəbo ə oq vədi bisdo general Kutuzov ə tovuşlyjə mundir ə ordenhorəvoz. Bəqdə Kutuzovə dəgiş soxd jə generaligə, bəqdə imu dirim Moskovə, poçar Moskovə, partizan...

İ surətho—ocuq, zurba, vədi bisdorut gujgə sijir mineçibirə xuno,—hə rasdəkiş ərimu mineçibi omo. Imu həz soxdim əz uho. Nəinki imu, hətto kələtəhoş. Əz xundəi vogoşdəki, mə şiniryım, cytar həmmə, mihtijor bisdorutgə, nəvarasirə çəht soxdutgə əri varasirə, cytar qyc soxdə omorigə i xubə ci.

Cor sal bəqdəjgə, həminon, ə səhər imu ə caparho vədi bisdo racə afişho:

FILON CISLO, ŞƏHONGUM, SƏHƏT 8. Ə
BOQ ŞƏHƏRI BİRƏNINI KINEMATOGRAFIJƏ
ZINDƏJƏ KARTINƏHO. HYRMƏTLYJƏ ÇƏH-
MƏT MYVYNY HƏRƏKƏT SOXDƏI LƏPƏR-
HOJ DƏRJOHHORƏ VƏ GƏMIHOJ DƏR-
JOHIRƏ. HƏR ÇYRƏ VƏÇƏSDƏIHOJ BALE-
TI, HƏMCYN XƏNDƏJƏ KARTINƏHO ƏZ
ZINDƏGUNI MONAXHOJ¹ KATOLIKI.

„Myzd əri ə soq darafdə—10 kəpiq“

Mə fikir soxdənymho, ə i səv ə boq səhəri, nimej səhər bu. Ə firəhə məjdu ə minçi boq xəlq pəisdəbu duş ə duş jəki, ommo həilho ə dəsderəvoz varafdəbyryt ə dorho, ə caparho. Toriki birəki, ə oq, zərə omorəbuho ə şalmanho ə məjdu, hə birdən çəsdyt, vəçəsdyt xyromə figurəho. Moxluq ox kəşi əz mihtijori

¹ Monax—həsidho.

və həz soxdəi. Figurho çymysdyt, xəndysdyt, vəçəsdyt odomihorə xuno.

Bəqdə—dərjoh, ləpərho, gəmiho... Ə hisobəvoz, əz dənışirəgorho jəkiş pyşotə nə diri nə dərjohə, nə gəmihorə, unə gyro ki, əz şəhər imu tə dərjoh hozor vərsi, ini imuhoy həmmə ə pyşosyni; ləpərho ədət yz-gym zərə, zəvər ə hyndyri lov birənyt şəxdəho... Ə xəjəl mənə, eytar moxluq kar soxdəni çuraj zərytgə „ura“.

Ommo imuhoy... imuhoy prob soxdənytgu ə kinematografəvoz, içirə əri həmmə vərdysi birəbuho, horoj soxdə „ura“? Ə əqyl ki mijov əri „ura“ soxdə? Və imuhoy diyə ki fikir soxdəni ki, kinematograf—nəqyli gufdirə əz tovun zində sojəho?

Giroşd jə kəmləj salho—kinematograf omo ə hər şəhər, ə hər dih və hər fabrik. Diyə imuhoy ki nə biri ə kinematograf? Həmmə, əz kələ tə cyklə həmmə dirət i myhyçyzotə kartinarə. Ə çigəj honijə fonar mi-nəçibi ə cubuqə xunə nə çymysdənijə Kutuzovəvoz və jəlov nəş vədiromorəniho poçar Moskov, imu ədəjm dirə zində odomihorə, poçarhorə, tomom ə dəgəsirəniho ataşəvoz, ədəjm dirə hərəkət soxdəi gəmiho və maşinhorə, ədəjm dirə zindəguni durə viləjəthorə. Imu əxirdə, vəxd birəni bəxş vəgyrdənim ə torixijə qozijəho.

Ə 1905 sal zihisdənbyrym ə cyklə şəhərլəj qiroq-volgəi, ə çəki, əz dədəj birəm, və əz gubernijə şəhər imu Saratov bəşqə, mə yzge şəhərigərə nə dirəbyrym. Əuçəq ə şinrəi və əz kitobho mə danysdənbyrym ki, hisdi Moskov, Peterburg, hisdi dərjohho və okeanho.

Ə 1905 sal ə ulkə sər gyrd revoljutsijə. Hər şəhər ləpyrly bisdo, muqəjəti di. Ə hər şəhər giroşd hərəkəti. Şəhər imuş pəs nə mund əz uhonigə:

hyrsyly birəbyryt fəhləhoj zavod səməndi. səs soxd çovonho. Imu çovonhorə, bu kruçokhojmu, imu ambar xundənbirim, hyçət soxdənbirim. Imu danysdənbirim cy soxdə omorəgə ə pojtəxtho və ə dyryçdə səhərho, imu şinrəbirim əz tovun çənghoj səngəri, əz tovun qolxmişi fəhləho. Ə xəjöl məni, jə karaz həminon hər-məh mə, təlmid şkoləj realni, vidovusd ə ki mə hyrs-ly; cymhoj ən u byryt bulul ə təhər kəpik.

—Viniş cy soxdə omorəgə!—ə həzəvoz səs soxd u və do ə mə qəd-qud soxdə omorə vərəq gazetirə.—Xun inçorə!

Mə xundum pənc riz buho cyklə dəsxətlərə: ə Si-jəh dərjoh qolxmiş birə bronənotses „Potjomkin“...

Imu uməhəli şazdəh salaho birim. Imu həzyr birə ə çəngho, imu ədənbirim suxdə əz sabursyzi, imu səxd gyrdənbirim hər təkə xəbərə əz tovun revolvutsija. Ini xəbər omo—şori, həminon ə voruş syzi birəncinərə xuno.

Ə həçoibə cymhorəvoz imu dənşirim dy əjəki; imu əz həz soxdəi xəndysdim. Şəhongum ə boq səhəri, ə çəki imu həmmişə kura mibisdorim, imurə bisdo kələ ixdilotho əz tovun qozijəho.

—Bronənotses „Potjomkin“ qolxmiş biri!

Ə xəjöl məni, kinigə gufdi:

—Xub mibisdo imuhøj unço birə.

Uhonigə xəndysdyt:

—Cytar unço birə? Quşi bəgə par zəni?

—Ə jə cymirəvoziş bugə midiriungə!

Imu səxd mygyrdim hər dəsxət gazeta və hər şinrəirə əz tovun „Potjomkin“. Gazetho əz i tovun lap səqət mynyvysdyt; imu danysdənbirim ki, əri ən uho nyvysdə qədəqəni gufdirə və ə varasirəirəvoz pur misoxdim jyxsylo xəbərhorə. Ərimu həci omo

Həmmə ocuq varasireni bu, ommo heci mihtijori bu, imu e ne bovorinirevoz midenişirim.

Ə xunə mə eri kələdədej ixdilət soxdum əz tovun eni mihtijorijə maşın. Kələdədej həlbətki, nə varasi cytar qyc soxdə omorigə maşın, ommo danyzd ki, maşın gof soxdəni xyşdənju, e şəkirevoz vəçohund sərə.

—Oj, kor şəhitu nisdı mi i? Ə çə dire omori ki, i kor maşın e səs odomirevoz gof soxu? İçirə maşinə şınrəş hovuni. Koşki nırafdı ty e şkolə.

Ommo mə qəhrəgyn bisdorum:

—Muram.

Şəhongum e şkolə xəlq pur bu. Byryt həmmə vomuxdəgorho, həmmə təlmidho və ambarə bəbə-dədəjho.

Ə pyşoj stol, e jon divor, nyşdəbu nə şinoxojə hyrmətlyjə graçdanin, e sər ju muj nə vəri, e pinçəkirevoz, e odomi uezdimu uxşəş nəs zərənbuho. Pjotor Ivanovic imu e urevoz e hyrmetəvoz edənbu syhbət soxdə. Ommo e sər stol vobu cykletə zərdə, lak zərə omorə jaşik. I inspektor omori—ərimu təlmidho, lap tərslyjə odomini e şəhər, və Pjotor Ivanovic gufdi əz e sər ju muj nə vobuho odomi:

—Mibu sər gyrdə.

U saburly, e voçibe, pəhenykijə bynyşəvoz, vokurd jaşikə. Divorhoj jaşik vokurdə omo və dəğəşd e sər stol, və imu dirim sijəh valikə e hərəj dy tovuş dorenbuho metallijə dəsdəkho.

—I maşinə fonograf numi,—gufdi mujsyze graçdanin.—I qyc soxdə omori heci...

U gufdi və duborə soxd hə u gofhorə komihorəki, ərimu gufdirəbu Pjotor Ivanovic, ommo imuhøj, u dije e doskə nə nyvysd, burbund xyşdəni maşın və trubarə. Imu həmmejmu ez sabursyzi suxdim eri zuri şınrə, maşın cytar gof misoxuğə.

— Ə həcirəvoz, mə edəm sər gyrdə,—gufdi ە şori-
rəvoz graçdanin.

Imu həmmejmü xyşg bisdorim. Çəht soxdim ەri nə-
fəs nə keşirə. Maşin səs soxd, jovoşləj fit zə, və hə
birdən imu şinirim məhəni. Gujgə lapəz dur ەdənbu xun-
də hyndyrə səs, ommo məhəni ە imu ە guçəvoz rasirənbu
əz səs soxdəi maşin. I lap məhtəli bu. Məhəni varas-
dəki imu hədət syzə çuraj zərim, cək zərim ە kəf dəs-
ho. I graçdanin ە xəndəgy lirəvoz sər zə, gujgə ki,
imu ەri ju cək zərəjm, nə inki ەri maşin və genialijə ja-
ratmişci ەn u. U valikə dəgiş soxd, gənə qurmiş soxd
maşinə, və imu şinirim bitəvə səs orkestrə. Muzik ەz
məhəni ocuqte, şinrə omo, ommo hərəçş bu, səs ma-
şin kar soxdənbu orkestrə.

Həci imu şinirim jə cənd plastinkarə.

—Ommo imuhøj imu həci misoxim ki, işmu bişnə-
vit səs xyşdənişmurə,—gufdi graçdanin.—Mə danysdə-
nym, ambarhoşmu fikir soxdənyt ki, inçə çuvot şəhi-
tuni gufdirə,—həcunigə bihil hər cy bu ەz məhənihøj
xorişmu xunu.

Kimi ەz vomuxdəgorho ە i gof xəndysd, ommo kəmho.
Ommo təlmidho şor bisdorut, sər gyrdyt horoj soxdə:
—Xor! Xor!

Midany birə, uhoreş mərə xuno keledədəjhoşu biri,
komihoki vomuxdet ە işu ki, inçə kor şəhitu syz hə-
məl nijov gufdirə.

Əz imu jəkiş nə xəndysd.

Vomuxdəgor məhənii, Evgenij Pavlovic Ermolov,
kura soxd xorə ە jon stol, graçdanin no ştift fo-
nografe, və xor məhəni xund duz ە trube: beqde
təlmid Andrej Rip zə ە skripkə, və ەxirdə həmmej-
mu ە jəki səs soxdim „ura“, və ki buğə ەz təlmidho
səsly fit zə.

Hemme sesho, helbetki zehif byryt. Skripke zerei, e gucevoz shinre omorenbu, ommo hercyş bisdo myhyçy-zot bu: e maşin edenbu gof soxdə tonişə sesho.

Ambar mihtijor, rafdy m e ez i şehongum. Cy p e henyki bug e vokurde omo e pyşoj m e.

Beqdevoj s e sal beqde, m e fonograf e dirym dije kele—e xunej xelqi. Burkul xelqho murafdyt unço, eri shinre u mihtijorije maşine. Maşin bu quvotly, ses-ju kele. Öz tovun en i maşin gof ambar deb u e ş e h e r: xelq h e l e m i ş h e e d e n b u f i k i r s o x d e k i, e i n ç o k o r h o v u n s y z n i s d i g u f d i r e. M e a m b a r e k a r a z h o d i r y m, c y t a r e q e r i ş b u r k u l ş i n r e g o r h o p i r e m e r d h o v e p i r e z e n h o x o c m i k e ş y r t g e, f o n o g r a f m e h e n i x u n d e k i: e t e f i l o r e v o z v o i s d e n b y r y t p i ş s o x u t „ş e h i t u r e“. O m m o „ş e h i t u“ m y h k e m n y ş d e b u e m a ş i n.

V e g e n e j e s a l b e q d e, e v e x d j a r m a r k e, m e f o n o g r a f a d i j e d i r y m e m e j d u: b i r e n b u e 5 k e p i k e p a l a t k e ş i n r e c y m e h e n i v o i s d e g e.

Zu ez fonograf beqde vediromo kuk ju—grammofon. U h e j e b o ç u r a j z e, x u n d m e h e n i k e l e - k e l e, h i c s e s n e s o x d e. Z u u v e d i b i s d o e a m b a r e x u n e h o: ş e h o n g u m h o m i b i s d o, k e m m u m u n d k i, e z h e r t a r a f ş i n r e n e j o v s e s l y j e m e h e n i e n u. H e c i u b i s d o h e d e t i. V e u r a s i e h e m m e k a r a k y n ç o j u l k e j m u.

Heminon 1929 sal m e e s a m o l j o t e v o z p a r z e r y m e z M o s k o v e T a ş k e n t.

Ə reh imu gerek bisdo eri şeve girovunde e qiroq ozeroj Celkar, e Migleje Azije. Ə sad kilometroho ez ozero dur e her tarafho bu qumlyje bijobuho. Əz samoljot m e d y r y m e n e ç e q z y h b e l y j e v e z e r d e q u m h o r e, s u x u n d e o m o r e b u h o e z g e r m i o f t o i. V e e i b i j o b u h e b i r d e n v e d i b i s d o s a v z a o z e r o e m i n ç i s i q e q e m i ş h o.

Imu furamorim e qumlyje qiroq.

Nəxirciho-kirgizho zu ojlənme gyrdyt imurə, ə həl-qə. Uho hic vəxd nə dirəbyryt samoljotə, və imuhoj urə əz dur dirə, vidovusdut ə kimu əz hər taraf su-vorəho ə həsbho və dəvəho. Uho həj soxdut ə inço suruhoj xyşdəreş. Həmcyn omorut fəhləho və qulluqci-ho əz stansi rəhohuni. Şəv dəgyrd; imurə gərək bu rəhəti soxdə əz durazə, məndəlyjə par zərə omorəi. Imu qərəvul norim ə jon samoljot, xyşdənimu rafdim ə posjolok əri xisirə.

Əvəli karaz mə dyrym posjolkəj kirgizirə ə bijo-bu. Xunəho vokurdə omorəbyryt əz malad, bunhoşy tək. Ə hər çigə—ə məhələho və kucəho—doqə xuno bu qum, ovurdəbuho ə inço vorvori əz bijobu. Jə kəm xunələho tə niməj pənçərəho batmiş bu ə tuzəvoz. Cənd-qəder şəv giroşdəbugəş, hələm gənə gərmə buqunti bu.

Imurə qinoq soxd əri ə ki xyşdə xisirə qulluqci rəhohuni. U qinoq soxd imurə ə həmmə xubə cihorə-voz, jurə buho. Imu xəjli ə coj xurdə nyşdim ə məhələ, şori soxdə əz sərini şəvi. Ruj sijəh asmu pır bu ə tovuşlyjə asdarahorəvoz. Mə hic vəxd nə dirəbyrym içirə kələ asdarahorə, ə bijobu buho asdarahorə xuno.

Əz coj bəqdə səhib xunə qurmiş soxd grammofonə, və imu şinirim məhənirə. Mə gufdurum ə səhib xunə:

—I ə myhyçyzot uxşəşi: lap xubə məhənixunhojmu ədət xundə inço.

Səhib xunə xəndysd, dəgiş soxd plastinkarə, və imu şinirim ocuqə, tutxunə səsə, gufdirənbuho əz tovon igidjə çəng fəhləho.

—Dənyşdənit?—pyrsi səhib xunə.—I xyşdən Lenini gof soxdəniho.

Ə pyşoj cym mə omo rəh imu ki, imu sə hozor kilometro par zərəjm əz Moskov—və sad kilometroho ə ojlənme qumluqini, və inçoş ədət məhəni xundə məhəni xundəgorho və gof soxdə xyşdən Lenin.

Giroşd sê saligêş. Jê bo e gazet moskovi dofus zêrê omorêbu ki, e kino teatr êdêj rafde „sêsyje kino“. I lap dije myhyçyz bu. Zinde kartine, gof soxdêniho kartine—ez tovun ezini myhyçyzotho mê hic e kyhne neçylhoş ne şinirebyrym.

Ommo hêmmê myhyçyzotho, hêmmê xubhorê mê tê imuhoiş dusd doşdênym. Zu gêrêki dirê çirê myhyçyzê!

Û pyşoj kino e mêjdu e hozorhorêvoz e nubot poisdebyryt—inqêder xelq bu, voisdênbuho fê m soxut i taza myhyçyzotê.

Pyşotêho e kinoho kartinêho cytar murafdyt?

Û ekran (oq) sês syz e sêri xyşde mizihisdyt zinde sojêho, ommo muzikiş mizê ez xyşde, ez jon, jê ne bugê ez zêfru e zir ekran. Ambare vêxdho muzik ne gyncysdêni mizê. Kartinêho migiroşd e durazê xêthorêvoz, denişirêgorho bêhzi vêxd kêlê-kêlê muxundut i xêthorê, vê e kino mibisdo burkul sêsho.

I karaz e zal sêlt sokiti bu. Hêmmê êdenbyryt guzot soxdê. Hêdetirê xuno, yşyq teatr kyşde omo, vê e ekran vêdi bisdo zinde sojêho—mêrdho, zênhê, hêlho. Û zal şinrê omo çêribêjê sês, şinrê omo xênde, sês pojho; jê kê m bêqde sês soxd muzik. Uho byryt gof soxdêgorho, xêndysdêgorho, hyçet soxdêgorê odomiho e ekran, gujgê unço êdenbu giroşde sofê zindeguni.

Ini e kartine vêdi bisdo derjoh. Lêperho dodore omo e çiroq. Û sês syzê kino i sês syz giroşde. Imuhoj mê şiniry m tov-tovi vê zarb lêperhorê—hêmmê bu, cytar e zinde teatr birênihorê xuno.

Û sêri xyşde sês soxho vê zinde sojêho ez kyhne neçyl kêlêdêdêj êdet zihisde imuhoj e jê çigê vê herkiş midany şinrê işurê e sêsyje kino.

KƏLƏ SƏS

...Boçañ zə çobord, səs ju şinrə omo
tə pəsəj doqhoş.

Əz nəqyl kəladəj

Ə kucəhojmu omoryt fəhləho, vəkəndyt luqonə coləkiho, ə coləkiho dəzəryt şalmanho, ə sər komihoki, ə çərgərəvoz zərə omorəbyryt qərməqhoj ohuni ə izolja-torhoj ciniirəvoz. Imu danydsənbirim ki, i telefoni ədət girovundə. Telefon—içirə həməldanə cini ki, gof misoxi ə jə əxir səhər, ommo i gof ə tələvoz mirasy tə u əxirigəj səhər,—binimki, əz əxir Klejmenov tə Nagibovkə. Imu mihtijor bisdorim, bovor nə soxdim.

Şəvho zənhoş ə xunəho nysdə gof misoxdut əz tovun əni telefon.

— Həmmə ədət həməldani soxdə. Əri cy gərəki u? Tə imuhoy telefon syz zihisdejm, hə genəş mizihisdim.

— Hoşirho ədət həz soxdə. Əri ən uho cyi? Uho pulə ə çə dəkynytgə çiğə nəş öfdənyt.

— Əzi əxir tə əxir səs şinrə mijov. Hoxmoi!

— Hoxmo zurba nisdı, ənçəq çunə ə şəhitu furuxdet. Pyşotəho zihisdejbirim telefon syz, ommo çun imurə ə təhər ju xilos soxdənbirim.

Ommo mærdho ez tovun telefon gof misoxdut e ne bovorinirevoz ve e hæçoibirevoz:

— Viniş cy çire ciho sêr gyrdetgê qyc soxdê!

Uho e hæzize tæherëvoz fem soxdut tælhore, izoljatorhore, pyrsyryt ez fêhlêho, i cytarigê ve cytar şinrê mijovgê.

Jê bo bæbêjmu ez zavod ez kor vogoşd ve gufdi:

—Hêj sêhet e kontor byrym, şiniry, cytar kon-
torci Ivan Matveic e telefonëvoz gof soxdænbugê.

—Cytari êxi?

—Ë divor dululuni jê ezini jaşik, e jaşik trubkê, e trubkê êdenbu sês soxdê. Ommo u trubkêjgê e jon guş. Ë bolnisêrëvoz êdenbu gof soxdê.

—I cytari êxi, jê vêrs nim mibu tæ bolnisê?

—Kem nibu.

—Sêxd horoj soxdænbu?

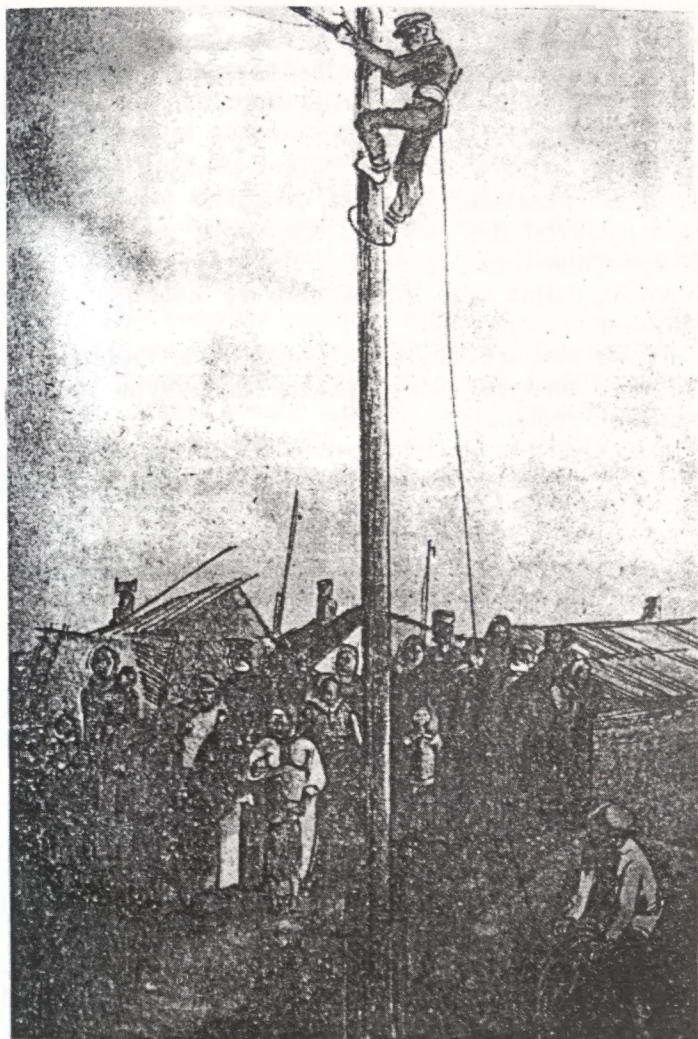
—Unqêder sêxd nêh, hæci e qojdêrëvoz... Mêsêlên, ez mæhêlê horoj soxdigê, urêş myhkême sês gêrêki, ommo inço jê vêrs nimi êxi. Ênçêq i myhyçyzi ki: ez bolnisê ki gof soxdænbugê şinrê nês omorênbu.

Gênê jê mæh bæqde bæbê gof soxd, cytar xyşdenju e telefon gof soxdigê:

—Hêmmê şinrê omorêni, ez qunşijê xunêrê xuno.

Ommo xêjli vêxd nê danysdym gof soxdê e telefon. Ë şêher e u hêmmê vêrdyş birebyryt, e kucêho kêşirê omorêbu taza ve taza tælho. Mê telefonê dyrym e aptek zemskoj—torê ranglyjê jaşik e ysyqlyjê trubkêrëvoz. Êxir vêxd rasd omo. Ë xêjol mæni, e cy tæhêr mihtijorirevoz mæ trubkêrê ovurdumgê e ki guş mæ, şiniry, æveli gofê, zêhif, dur,—ez rêxsirêi dylmê mæ urê xub nê varasiry.

Ë xêjol mæni, soq ruz mæ demundum e mihtijori. Hê rasdêkiş cy hêmêldanê kori—telefon!

Bəqde, pazdêh sal bəqde, mē ə telefon gof soxdum əz Moskov ə Gorkij, əz Moskov ə Leningrad. Dijə hic jə mihtijori və rəxsirei nə bisdo, unə gyro ki telefon bisdo içirə mihofdəjə, hədətijə kor...

Cyi telefon! Ini radio...

Mə xub tiqət dorum, cytar i dijəş həməldantə ci—radio paramənd birənigə. Nisdi nə təlho, nə həməldanə gynçyndəiho, hər həil xysdənijə midany oyc soxdə apparatə, ommo səs ən u şinrə omorəni nə inki ə jə şəhər, ommo ə jə bitəvə ulkə və hələm ə həmməj dynjohiş.

Ə sər stol qutiləi, əz u şnurkə və trubkələ dəri. Trubkərə mənəm ə guş—və mē mişnəvym mēhəniho, muzikho, recho.

Şəş sal bəqde mē giroşdym ə jə firəhə məjdu ə Moskov. Ə jon qədime qələcəj Kitaj-şəhər poisdəbu moxluq. Uho ədənbyryt şinirə rec oratorə, gof soxdənbuho ə sijezd sovetho—ə boqlyjə xunə, əz inçə dur. Ommo səs... səs lap çobordı bu. Ə məjdu ədənbyryt səs soxdə avtomobilho, tramvajho, səs soxdə odomiho—səs pucundəbu həmmərə.

Mə xub dənşirym. Ə zəvər qələcə vėdi bu durazə jaşikho ə sijəhə sulahorəvoz, uxşəş zərənbuho ə cor kynçijə gigantijə ləhəho. Kələ səs orator ədənbu vədiromorə əz jaşikho və dəpucundə səs moxluqə, avtomobilhorə, tramvajhorə. Hər gof darafdenbu ə guş.

Və mē ə jor ovurdum nəqyl kələdədəjə, şinrəbyrymho ə həili:

„Səs soxd çobord, ommo səs ju şinrə omorənbu ə pəsej doqhoş...“

Ommo dijəş ambərə mihtijoriho giroşdyt bəqde.

Vasal 1928 sal, mē ə kələ interesəvoz tiqət dorum ə poljus sofuni par zərəi diriçabl „Italiyə“. Ə bort diriçabl

vobu lap xubə radiostansi və ə vəxd par zərəi həresyz gof misoxd ə xorirəvoz. Ə poljus sofuni diriçabl par zə əz ostrov Şpitsbergen. Radioci hər səhət məhlymot mido, par zərəişu cytar giroşdege.

Ə sər yzgyz zərəniho çilidhoj okean Sofuni Ledoviti diriçabl par zə ə gyrykmiş nə bire bəçidirevoz və jə kəm vəxdlə bəqde byryt ə sər poljus sofuni.

Əz diriçabl hə u səhət fyrsorə omo radio:

„Imu ə salamətirevoz rasirim ə poljus. Ə zir imu yzgyz zərəniyə çilidhoi“.

Çobordijə nəqyljə səs lov bisdo əz xyşdəni poljus sofuni və şinrə omo ə ostrov Şpitsbergen, ə Evropa və ə gəmiho yzgyz zərənbrytho ə okean Ledoviti.

Gujgə həmmə ə salamətirevoz ədəj giroşdə.

Ommo ini əz diriçabl məhlymot dorut ki, ə sər okean veromori siqə nəmə dumon, diriçabl ədəj rafdə ə pyşoj xyşdə hiciş nə dire. Və əz u bəqde əz diriçabl radio burri. Giroşd jə ruz, dydy, səsə—əz diriçabl hic jə xəberiş nə bisdo. Ə xori sər gyrd dylə pəsəi. Həmmə radiostansihoy sofuni səxd guş dokosdyt, nijov mi əz diriçabl səs. Ommo ruzho giroşdyt pəs-pəsə jəki, həfdəho pəs-pəsə jəki, ommo xəbər nisdi. Və ənçəq xəjli vəxd bəqde əxirdə əz dur, əz çigəj həmmişəlygijə çilidho, şinrə omo səs. Radioci Bjadçi məhlymot do ə həmməj dynjoh ki, diriçabl „İtalijə“ tələf biri, voxurdə ə çilidho.

Hə u səhət ə kuməki səjlicihə ə xəto ofdorətho, əz həmmə ulkəho çymysdyt gəmiho və samoljotho. Çilidbur Soveti „Krasin“ əz həmmə pyşo giroşd əz çilidhoj okean Sofuni və səjlicihorə vəgyrd əz sər çilid. Radioci Bjadçi hər vəxd ə çilidburho və yzgə gəmihojgə məhlymot do, çilidi ə çəigə, ə çə və ə cyçirə zuri-zuriirevoz yzgyz zərəgə. Və „Krasin“ dim duz rafd ə ki çilidi, hic pəp-cup nə xurdə.

Uməhəli ə u çilidburigəj Soveti „Maligin“ ikspe-
detsijə ədənbu rafde ə kuməki italjaniho, ə komiki
məş bəxş vəgyrdənbyrym.

Və uni ki, mə xyşdən mə dirəm və şinirəm, cytar
ə çilid ilişmiş birə gəmiho, gof soxdənbyrytgə ə ital-
janihorəvoz, nyşdəbyrytho ə sər çilid. Və ambərə vəxd-
ho uməhəli mə məhşovo misoxdum ki, əgər radio ni-
bisdogə, italjaniho həmmə tələf mibisorut. Hic kəs ni-
danysd əçəjytgə uho. Radio kuməki soxd.

Lap u çobordijə səs nəqylirə xuno, u horoj zə ə
kuməki, və gəmiho omorut ə kuməki.

Dijəş ambartə, myhyçyzotə vəqifəi giroşd ə paro-
xod „Cəljuskinəvoz“.

Dur, lap dur ə okean Ledoviti paroxodə xyrd sox-
dəni çilidho. Həmmə borho və minighoj ən u, həmmə-
ju sadi dəh odomi danysdyt furamore ə sər çilid. Hol
işu ambar gurun birə. Tərslyjə zyhbəj suzovi ədənbu
şiven zərə ə sər okean. Çilidho həmmişə pyşovo omo-
rut və hər minut tərsundut eri xyrd soxdə u çilidə, ə
sər komiki nyşdəbyryt odomiho. Covquni bu si gradus.
Və ez i bədbəxdı qəjr ə ojlənmə bu toriki cynki,
ə u çigəho hələm durazə şəv poljari nə varasdəbu. Ə
hərəj minighoj paroxod dobu dəh zənho və dy həilho.
Toriki, zyhbə, covquni si gradus, çilidho pyşovo omo-
rei və catiho,—inçə verdys birə odomiş mitərsi. Ommo
səjlcihojmu çəld, ə təhər bolşevik, rasd omorut ə tərs.
Uho ə sər çilidi zuri vokurdut palatkəho eri zənho və
həilho, kura soxdut tirho və təxtəho, yzgyim zərəbuho
ə sər ov ez batmiş birə paroxod.

Təhərifomondə radioci poljari Krenkel hə u səhət
sər gyrd bəsdə əloqoj radioi ə xorirəvoz və jə cənd
səhət ez bədbəxdı beqdə məhlymot do ə xori ez tovun

ə cətinə hol ofdorei paroxod. Partijə və hykymət ə kuməkişu fyrsorut, samoljotho və paroxodho.

Ə lap kələ cətinihorevoz samoljotho par zəryt zur-bajə mejduhorə—ez tajgəho, ez doqho, ez tundrəho və əxirdə ez çilidho, və çəldə ljoteikho ez sər çilid vəgyrdyt evel zənhə və həilhə, bəqde həmmə mundei səjl-cihorə.

Əvəldən ljoteikho vəgyrdyt azarlyhorə və zəhifə odomihorə, bəqde ə əxiri nubot ez çilidi vəgyrdə omə kapitan paroxod Voronin, radioci Krenkel və kuməkci nacalnik ekspeditsijə Bobrovə. Ommo xyşdəni nacalnik ekspeditsijə Şmidt ez çilidi vəgyrdə omorəbu jə kəm zutə, cynki u səxd azarly bu.

Cy mibisdo u odomihorə, əgər radio nibisdogə?

Ə əxirsyzə bijobuhəj çilidi uho vir mibisdorut ə tər cyp ə dufun. Xejli gəşdə gərək mibisdo uhorə. Kələ tətərikəhoj xurəki və suxundəni nə birə uho tələf mibisdorut. Və hic kəs nidanyşd, cy bisdogə uhorə. Əzini vəqifiho pyşotəho cənd bo biri, tə radio jaratmiş soxdə omorə!

Bisd sal ez i pyşo, ə okean Ledoviti rafdət dy ekspeditsijəj—Rusanov və Brjusilov. Gəmihoj ən uhorə ə çəigə gyrdəni çilidho, xyrd soxdəni, və tə imuhəiş ez to-vun ən uho, və odomihəj ən uho jə səs-symyr nisdi.

Rasdi ə u paroxodho əzini myhkəmə kollektiv nə biri, cytar xyşdərə poljarcihəj soveti ə qəd çilidho burbundəthorə xuno. Və i kor giroşdi zu, hələm tə revoljutsijə, ommo ə poxod „Celjuskin“ tiqət dorut həmməj ulkə, və xilos soxdəi çəborde Celjuskincihorə rəhberi soxd partijəj bolşevikho və xyşdəni hərməh Stalin.

Və cin-kələi-uni ki, ə gəmihoj Rusanov və Brjusilov həlbətki nə biri içirə myhyçyzotə kuməkci, radiorə xuno.

Ommo radio—i neqyljə çəborde səs—ədəj bəsqun dorə ə həmmə tarafho...

PAR ZƏRƏNIHO-XOLINCƏ

... Nyşd Ivan ə sər par zərənho xolincə, xolincə əz gəşdəniho suluthoş zəvər varald, bəçid par zə əz symyrquşış, və ruja şəhongum Ivan omo rasi ə dura ulkəhoj padşoht.

Əz nəqyl kələdədəj

PUFDƏDI ƏVIRI

Mə həşd sala byrym kəjki, həminon mərə bərdyt ə Saratov ə ki bəbə. Jə bo bəbə əz kor vogoşdəki gufdi:

—Səbəh murajm əri fəm soxdə, cytar odomi ə pufdədi əvirirevoz par zərənigə.

Mə sər gyrdym pyrsirə, cyigə i pufdədi əviri.

— Xyşdən mə nə dirəm, i myhyçyzotə,—çohob do bəbə,—gufdirənyt, ə pufdədi pur soxdənyt durə, u par zərəni.

Səbəhmundə imu rafdim ə məjduj Mitrofanski. Hələm zu bu, ommo məjdu pur bu ə odomirevoz. Imu poisdəbirim ə jon ən jə capar; əz pəsej xəlq mə hicış nə dyrym və əz qəhr həzyr byrym əri girisdə. Bəbə gufdi:

—Pufdədirə rəhə dorəki, mə mənym tyrə ə sər capar,—əz unçə vədi mibu.

Ə jon imu vobu je dor, mərə voids varam e u—u eri-
mə hədetijə kor bu,—ommo bəbe ixdiyor nə do cynki,
e tən mə vobu taza şei və şovol.

Hə birdən moxluq horoj soxd.

—Ədet pur soxdə!

Həmmə hərəkətly bisdorut. Bəbe poisd e sər buz
pojho, eri durterə dire. U gujgə ez tovun mə ez xəjöl
vedəşendəbu. Məş ez xəjöl vedəşendym ki, e poj mə
taza şovol veri gufdire, və e je minut varafdym e dor.
Əz inçə erime həmməj məjdu lap xub vėdi bu. Dər-
joh sərho vėdi bu e hər taraf, ommo e xyşdəni minçi
məjdu bu qərribəje nuşunə, ez rang və form uxşəş zə-
rənəbuho e qərpyz kamışini, ommo uçirə kələ bu ki,
odomihə e pyşoju selt cyklələho vėdi birənbu. I xyşdə-
niju bu şar əviri, je nə bugə pufdədi əviri. Ojlən-
məj ən u buş bu. Çərgəj soldatho səxd voburrabyryt
pyşoj moxluqə. Xəlq hyršly gufdi:

—Ədet pur soxdə! Ədet pur soxdə!

Hə rasdəkiş şar omorə-omorə kələ bisdo. Mə dyrym
suxdənəbuho ataşə, lukuthoj ləmbəhorə, durərə.

Əxirdə şar varafd e sər moxluq və vəçəsd e əvir.
Urə gyrdəbyryt e sər rasəho. Moxluq gujgə dyşi. Odo-
miho varafdyt dy e sər jeki, eri hyndyr birə, ambar dire.
Kələ mərđho varafdyt e sər capar, e sər komiki bəbə-
rə voidənəbu mərə veny; capar lərzi və ofdo. Ruşlyje
lələho voşəndyt xyşdəre e dor zəverə və qəhrly horoj
soxdut e sər mə:

— Həille, zəvər varə, imu inçə nysim!

Ə hər taraf horoj soxdut və nifri soxdut.

Qərribəje mərđ, xub gəjmiş birə, ədənəbu bərdə e ra-
sa bəsdə zərdə xugə və çuraj zərə:

— İni par zərəgor ədəj omorə! Graçdanho, qurbu soxit
ki cəndqəder midanygə!

U eðenbu gærdunde keþe bylme, e komiki xelq dækyrdænbyryt pul.

Mæ dyrym cytar e þar bæsdæbyrytgæ bulule vër-kovuje korzinkaræ, e korzinkæ dæþendyt, zærdæ xuge, vë nyþd hæ xyþdæni en u mærd, pul vëcirenbuho. Soldatho gyrdæbyryt rasahoræ vë jovoþ-jovoþ ræhæ dorut iþuræ. Þar hæ varafd vë eþ xunæhoþ hyndyr biþdo. Moxluq imuhoj tæm zæ vë dæniþiryt miþe næ kufdæ. Ini korzinkæþ varafd eþ xori. Mærd vëçohund bæjdoqlæhoræ, cy-bugæ horoj soxd. Xug vëdæþend vini xyþdære eþ korzinkæ vë sër zæ. Hæmmæj mæjdu sæxd xændysd. Mærd e bæjdoqævoz nuþu do, vë soldatho ræhæ dorut rasaræ. Þar bæçid varafd zæværo, vëberdæ korzinkaræþ. Hæmmæj ojlenmæ næ poiþdæ eðænbyryt horoj soxdæ „ura“.

Þar æveldæn varafd duz e sër mæjdu, bæqðdæ sër gyrd çæp rafdæ ruje Volgæ. Dur biræ-biræ u zu cyklelæ biþdo. Xelq æz mæjdu lov biþdo e kucæho e pæþej þar. Kire bugæ dæhiþdæbyryt, ki-bugæ nazuk eðænbu horøj soxdæ. Bæbæ æz dære horøj zæ mære:

—Zu fura!

Hæ mæ furamoræmund, u gyrd mære eþ qul mæ, vë imu eþ hæmmæj quvotimu vidovusdim e kucæho.

Þar par zæ e sër þæher, e sër xunæho, bæqðdæ par zæ e sër Volgæ. Hæ birdæn dumonlej duræ varafd eþ u, vë þar sër gyrd furamoræ. Ini u furamo vë gænæ par zæ duz. Eþ korzinkæ vëdiromo xug, sænqæ xuno ofdo e dære. Hæ birdæn e sër en u lov biþdo keþe zont, vë xug sër gyrd furamoræ jovoþ-jovoþ vë zu pæhæny biþdo e pæþej xunæho.

Ommo þar par zæ ruje Savza ostrov.

Imu eþ qiroq næznik biræki, þar vëdi biþdo dur e ostrov, e jon savza kulæho. Eþ hær taraf e jon ostrov yzgyz zæryt lodkæho. E kucæj qiroq þæheri odomiho

bərđyt zərdə xugə. Moxluq ə u rasd omo ə xəndə və horojhorəvoz. I bu xyşdəni ən u xug. Ə lodkarəvoz əz ostrov omo xyşdəni ljotcikiş. Əz qiroq urə ovurdut ə sər dəsho.

Ə qiroq imu tə toriki birə poisdim.

Həci mə əvəli karaz dyrym, odomi cytar par zəgə. Ommo i cəndqədər dur bu əz u nəqyliyə par zərəniho xolincə, əz tovun komiki mə şinirəbyrymho əz kələdədəj. Kubutə pufdədi əviri hic fikiriş nə do mərə əri borobor soxdə urə ə par-zərəniho xolincərəvoz.

ÇU:ÇURAK

Giroşd ambarə salho.

Jə bo mə ə gazetho xundum ki, ə Fransijə jaratmiş soxdə omori par zərəniho maşin—ajroplan, və ə i maşinəvoz jaratmişci par zəri dəh metro. Bitəv dəh metroho!

I bu həminon. Həmməjmu əz i xəbər interesly bisdorim. Ə xəjöl məni, ə kələ dəsdərəvoz imu vədiromorim ə həjot, pəjmundim dəh metro, əri ə cyməvoz dirə, cəndqədər par zərigə jaratmişci mihtijorlyjə maşin.

—Əri, xəjli kələ çigəi.

Ommo giroşd jə kəmləj vəxd, və mə xundum taza məhlymot:

„Ljotcik par zəri sad metroho“.

Inço diyə imurə həjot vəs nə soxd, əri ə cyməvoz dirə, cəndqədər par zərigə i ljotcik.

Bəqdə səjymyn məhlymot:

„Ajroplan par zəri qələcəj Ejsfelerə“.

Bəqdə hə rafd və rafd—hər ruz hə məhlymot əz tovun barasiho. Əxirdə ə Ursijətış sər gyrd par zərəniho. Mə u məhəli zihisdənbyrym ə Rostov-ə-Don və xəj-

li xyşdənme nə dyrym nə ajroplanho, nə par zərəiho. Əvəli par zərəiho ə Moskov və Peterburg əqyl həmmərə bərdəbu. Əri uhorə fəmə soxdə kura birət ə cənd sad hozorhorəvoz odomiho.

Ə hərəj Moskov və Peterburg par zərəki, gazetho dijə ə hic cirəvoz myxsyl nə byryt, əz tovun hiciş dijə ninyvysdyt, əz i par zərəiho bəqəjr. Əxirdə ljoteikho sər gyrdyt gəşdə Ursijətə və ə puləvoz burbundut həmmə iskusstvojoj par zərəirə.

Jəbo ə redaksijəj gazet ə çə ki, mə kor soxdənbyrym, omo telegrammə:

„Təhərifomondə ljoteikho Vasiljev və Kuzminskij ə ajroplanəvoz ədət rafdə ə Rostov.
Par zərəninyt ə minighorəvoz“.

Zu ə kimu. ə redaksijə omo par zərəirə gyncyn-dəgor. U təvəqə soxd ki, hər ki bu əz korsoxhoj gazet par zəny ə ajroplan və bəqdə əz i tovun nyvysy ə gazet.

Mə zu razi bisdorum əri par zərə. Hərməhho sər gyrdyt əri ə gof gyrdə mərə:

—Cy biri tyrə! Nə bugə əz zihisdəi vomundəj!—Və gufdurut, cytar ajroplanho xyrd birə və ofdorənytgə.

Mə ə sər gof mə poisdym. Ə mə ə səron dənişyhorə xuno dənişyrt.

—Həri, ljoteik—u minkinsyzi, urə pul qəzonç soxdə gərəki. Ommo ty əz cy xotur risk soxdə zindəguni tyrə?

Məhlymiki odomi əz əqyl vadarafdli.

Əxirdə ljoteikho omorut ə kimu ə redaksijə. Hərdyşy gufdurut ki, tərs lap kəmləi, ommo ə işu xub bovor nə soxdut.

Par zərəi tohin birəbu ə ruz jəkşobot, ə səhət səsei ruz, ə səhroj həsbəcəpui. Ə səhro darafdəi ə bi-

letəvoz bu, ə buholyjə qimet. Ə səhət dydyi həmmə biletho furuxdə omorəbyryt, ommo ə hozorevoz moxluq poisdəbyryt ə jon qəpu. Ambarə xələq omorəbyryt əz qunşijə şəherho, dihhə, dihbəno. Məjdu və kuceho ə jon səhroj həsbə-cəpui voburra omorəbu ə siqə moxluqəvoz.

Ə səhro ə jon migləi budkə, poisdəbyryt dy cyklə ajroplanho, uxşəş zərənbryrytho ə çurçurak. Uho vozire xuno nuşu dorə mijomo. Uhorə girovundut əz jon çəh-mət, həmmə əz nəzniki vyny gufdirə işurə. Ljotcikhə rafdyt ə pəsəj ajroplanhoj xyşdə və sər zəryt ə moxluq. Moxluq çuraj zə „ura“ və cəkə-cək zəryt.

Əxirdə ljotcikhə nyşdyt ə ajroplanho və dy ə pəsəj jəki varafdyt ə hovo, ə təhər kovtərho. Moxluq mihtijor birəbu. Ljotcikhə əvəldən par zəryt təhno. Ini hər-dyşy furamorut. Gynçyndəgor vidovusd ə budkə, ə çəki mē nyşdəbyrym və səs soxd:

Bijojt, işmu par zərəninit!

Mə vidovusdum ə pəsəşu. Ajroplan poisdəbu ə rəhləj həsbə-cəpui. Ljotcik Vasiljev nyşdəbu ə qəd ju. Ə pəsəj ən u bu cyklə çigələj nyşdəni əri minig. Mə çəld varafdyt ə i çigə. Hərməhhoj mē hələmiş ədənbyryt ə gof gyrdə mərə:

—Nohəq nisdi mi par zərəi ty?

Vasiljev jonovo, şəkly dənisi ə mē. Mə bəqdə əz u danysdym ki, cytar u tərsirənigə əz hər minigci.

—Nuşundəm mē jəkire, —bəqdə ixdilə soxd u, —lap hyndyr varafdim, ommo u hə jə bə əz tərs gyrd əz qulhoj mē, və imu kəm mundəbu tələf nə boşim.

Mə nuşunə soxdum ki, dəshoj Vasiljev, gyrdəbyrytho rule, ədənbyryt ləzire əz xələluşi. I mərə jə kəm tərsund. „Ədəm tərsirə“, fikir soxdum mē. Mə birdən ə jor ovurdum gofhoj hərməhhorə, həmmə bədbəxd-

ho, tē imuhoj birihorevoz e ljotcikhō. Mē jē kēm tērs-lyjē-tēhēr bisdorum. Ommo ēri fikirhō soxdē vēxd nē bu.

Ə ajroplan çigē unqədēr kēm buki, mēs mijē mērē sēxd vogosundēbyrym e kēmēr Vasiljev, omuo pō jhōj-mē duraz birēbu e jon pojhōj ēn u,—hēcū hēilho zimistu e kiršēho çēsdenyt. Ə firēhē qəjışhorevoz mērē bəsdebyryt e çigē nyşdēi,—qəjış e pojho, qəjış e hēm-mēj bēdēn.

—Şljapē vėgirit: hērcyş bisdo vorvori mibəry,—guf-di mexanik.

—Zaral nisdi, mē urē sēxd migirovunum,—çohob dorum mē.

Mexanik xēndysd, rafđ. Vasiljev girovund kaskēj' mişinirē e şişēhorevoz vē uxşēs zē e qəd ov darafdegor. Mexanik omo e ki propeller', gyrd ez tēxdəju. Cor fēhlēho gyrdēbyryt ajroplanē ez qenētho.

—Kontakt!—sēs soxd mexanik.

—Hisdi kontakt!—çohob do Vasiljev.

Mexanik sēxd carund propellerē. Motor hē jē bo kor soxd, propeller e zurbajē bēçidirəvoz cərx xurd, vorvori zē, vē şljap mē par zē, dur rafđ. Hēm-mēj apparat lərzi. Mē sēxd vogosundum xyşdərə e Vasiljev. U tik gyrd dēsē, fēhlēho rēhē dorut qenēthorē, vē apparat çēsđ e rēhlē. Moxluq bēçid pəsəvo rafdyt. Mē guzot soxdum vēxdē, kēj imu ez xori çiro miboşimgē. Əri mē hēci omoki mē myvynym. Ommo hē jē bo tribun, capar, moxluq yzgyt zēryt e dərə. Imu çiro bisdorim ez xori, ommo mē nē danysdym urē nuşunē soxdē—hēci nērm vē hovomēr varafđ apparat e hovo. Mē dyrym mējduho, xunēho, kucēhorē e zir mē.

¹ Kaskə—kiləh.

² Propeller—firiraj nəş ajroplan.

I bu væxd, komiræki æ hæmmæj hymyr ty ez jor nivædæšeni. Hædætsyæ hæz soxdæi vægyrd mæra. Ini mæ æ par zæroniho xolincæ vørym!

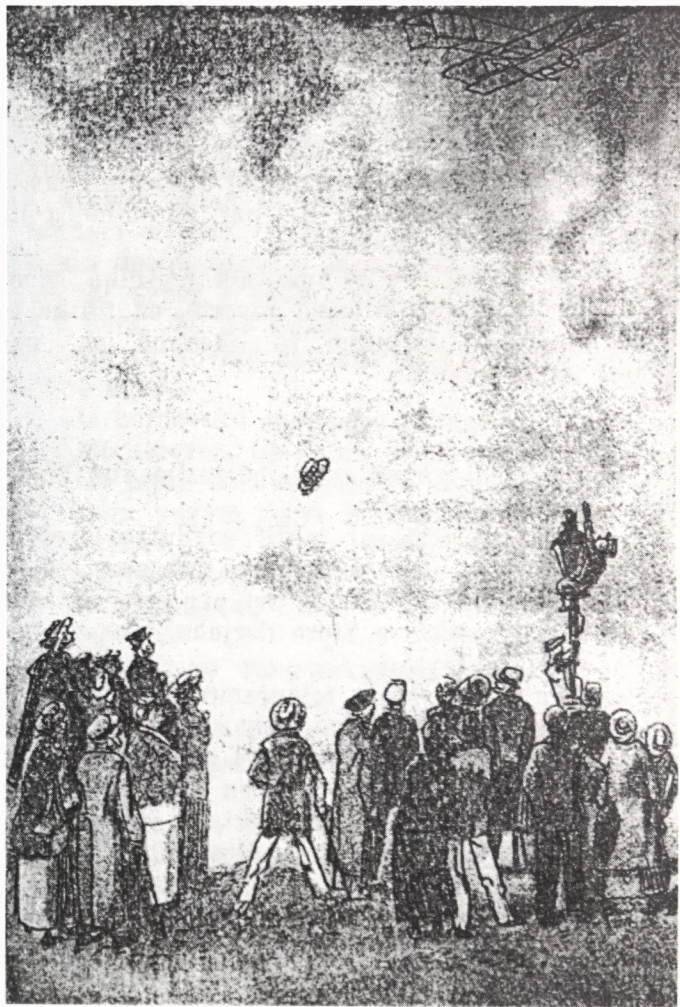
Imu varafdim hæ zævæ væ zævæ. Hæmmæj šæhær æ zir imu bu, æ tæhær rang zæra omoræ plan giganti. Don ædæj oxmiš biræ æ tæhær kovræ lent. Æ qiroqj Don hisdiho duziho firæh savzyt væ ædæt rafde dur. Dihho væ dihbonho—Aksaj, Batajski, Elizavetinski, Guilovski—æ sipræ xunæhorævoz vozilæhoræ xuno vædinyt. Æ dur ez jæ tarafigæ šæhær Azov væ dæryoh, ommo ez jækigæ—Novocerkasski æ komiki, ez Rostov cyl tomomæ kilometroi.

Imu cærx xurdim æ sær šæhær, æ sær culho, æ sær Don.

Sæxdæ vorvori kufde æ sifæt mæ, qæriš soxd fæm soxdæiræ. Mæ ævæli karaz hiss soxdum ki, æ qutinæho, pyšoni væ cunæjmæ gujgæ migirošd suxundenijæ lent kætôniræ xuno. Vorvori unqædæriš quvæctly bu ki, mæ sær mæra carundæki hiss misoxdum, cytar mujlæhoj byrghojmæ ez vorvori doræ mijomorutgæ æ taraf. Içiræ hiss soxdæiræ mæ næsdanbyrym tæ par zæra væ bæqdeš.

Hic jæ tærsiš mæ hiss næ soxdum. Apparat ædenbu par zæra hovomær, saburly, nyšde æri mæ hæciš xub bu ki, gujgæ mæ tærsirære ez jor vædæšændym. Æncæqj æ carusdæi, kæjki apparat sælt qæd bisdo æ sær jon væ imu, bæsdæ omoræbirimho æ ju, æ hovo dægæšdim jonovo, mæ birdæn duz dyrym æ pyšojmæ, luqoni æ hozor metro væ zijodtæš. Væ lap æ dæra xyrde pælpæliho—odomiho. I birænbu lap tærsly. Ommo væxd migirošd—væ apparat gænæ par mizæ duz, mæ mydyrym æxirsyæ mæjduzihoræ...

Imu soxdim jæ burmišigæš, jæ bojgæš. Ini mæ æ çændæg mæ hiss misoxdum qæribæjæ yngyl biræi, furæ-

qusdei. Cy kori? Şəhər, xori, moxluq ədət omorə e rəcəmu. Imu furamorenim. I gənə bu təhəriflyjə vəxd.

Ini səhroj həsbə-cəpui, nəzniki, nəzniki, imu dije e pysoj tribunim. Motor kor soxdəni asda, və mə şini-rənym kar soxdəniyə çuraj moxluqə. Apparat çəsdəni e sər rəhlə. Poisdəni. Par zərə omorim.

I bu jəki əz bəxdəvərə ruzhoj zindəguni mə. Kyh-nə nəqyl e çigə omo. Ini u,—par zərəniho xolincə... Mə xyşdən mə par zərəm e u...

Əri, əri. Nəqyl e çigə omo. Əz poisdihə vişə by-lyndtə, əz gəşdəniho buluthə zəvərtə, əz torihoj doq-ho, əz nikərəho, dərjohi və okeanho par zərənyət imuhəj igidə odomiho.

Ə SOFUN

Duvəzdəh sal giroşd əz u jədigorijə ruz kəjki, mə əvəli karəz par zərymho.

Ini həminon 1925 sal təklif soxdut e jə cənd ny-vysdəgorho, əz u hisob e məş, əri par zərə, bəqde ny-vysdə əz tovun par zərəiho. Əri par zərə mə viçirym sofunə—Arxangelski və Sipro dərjohə, e çə ki tə umuhəj hic nə birəbyrym.

Məh avgust bu. Mə e telegramməvoz danysdym ki; samoljot e komiki, mə mijo buram e səjl, par zəri omori e zəvər Dvinaj Sofuni, e i zuri mibu e Arxangelski Mə rafdym e pyso rəhi ən u.

Durazə rəh vişəhoj vologodski və arxangelski, tut-xunhoi, qubiihoi. Ə stansiho—ruşlyjə odomiho e pusthoj həjvonirəvozi, durazə guşə səgho—hovzənhoi.

Cəndqəder əz Arxangelski nəznik bisdori, unqəder divəh tutxuni. Nikərəho inço unqəder luqon nisdə, e ləmiho və şəxihorəvoz. Ə nəzniki sofun vişəho xyrdəhojut. Ə jonhoj rəh ohun rasd omorəni ambarə suxdəiho—

çigehoj poçar bire vişeho. Sijeh myrdê ligehoj dorho purut e qemlyje duziho.

Ûz stansi Tundrê nêznik mê evêli karaz dyrym lap qemlyje, cênd qedêr savziş bugê, duzihorê e qitê cyklê sosnalehorêvoz. I bu tundrê, komirêki mê tê imuhoy danyşdênbyrym ez suretho.

Stansi Arxangelski dêri e çapi çiroq Dvinaj Sofuni, e çerişuj şêher. Ò firêhê ov pura nikêrê vêdi bisdo ambarê eqêçho. Paroxodho, gêmihoy, şnekho, lodkêho siq dâcîrê byryt e taraf rasdi çiroq.

Durazi şêher e bitêvi hêşd kilometro bu. U hêmêju e derêi dê. Nê kulêho, nê gunêihoy. Paroxodho e sêr nikêrê vê tovhoj zavodho e êxir şêher êdênbyryt siq durê soxdê.

Cyklê bêrdovurd soxdênijê paroxod tê lov-lêhê pur bu e minighorêvoz. Ûz sofun êdênbu kufdê xinikê vorvori. Kêlê lêpêr êdênbu gêşdê e ruj nikêrê. Ûz şêher e pyşo-rêhimu yzgyr zêryt lodkêho, e komihokiy siq nysdêbyryt zênho. I bu zênho vogošdênbyrytho ez bazar. Lêpêrêho tovuş êdênbu dorê e bort lodkê; gujgê, ini hêj sehêr ov midêpucunu işurê. Ommo zênho çêld êdênbyryt qêlêq' zêrê.

Suruj siprê vê rang-xokistêrijê çajkêho vêbyryt e sêr ov. Paroxodhoj okeauy, bor byrytho e têtêhorêvoz, jovoş-jovoş ez sêr nikêrê êdênbyryt rafdê e dêrjoh. Bêrdovurd soxdênijê paroxodlêjmu e pyşoj ên uho vêdi birêubu cyklêlê.

Şêhongum mê rafdyr e gavan. Ambarê gêmihoy jêlkênî e çêhêvoz poisdêbyryt e jon turho. Hêmmej gavan pur bu e tasundênijê buj çêhêvoz. Artelhoj zênho vê mêrdho êdênbyryt vecîrê e sêr-sêr jêki dâcîrê omorê çêhe ez hombor bêrdê duz e mostovoj, ommo ez mostovoj mêrdho vêgyrdê midêşendyt e bockêho.

1 Qêlêq—xijêhho lodkêrê hêj soxdênihoy.

Nə poisdənijə səs omorənbu ez port. Dəndyne qirinçı və qirc-qirc ədənbu soxdə xok tihi sox, fit ədənbu zərə paroxodho, şinrə omorənbu səs kəcukho, pırx-pırx maşınho... Və həçoi bi bu eri şinrə işurə inçə, e durə sofun, e pəsəj əxirsyze vişəhoj vologodski və arxangelski, ez qerış komihoki mə rafdem imburuz və dihne ruz.

Şəhongumine asmu ədənbu jelov gyrdə əqirmizine ataşəvoz. Hyndyrə bulutho gyrd bisdort doqə xuno. Və jə kəmlej ez uho dərətə e sər şəhər və e sər nikerə edənbu rafde siprə race quş—samoljot imu, jə ruz pyşə e Arxangelski par zərə omoriho.

Moxluq e burkuləvoz poisdəbyryt e kucəho, dənşirə e myhçyzotə quş.

Əri həmmə mihtijori bu: ini tundrə, ini əxirsyze vişəho—və ini quş, par zərəniho e zir bulutho.

Bytyn səbəhimi ən i ruzigərə imu girovundim e həzır birəi əri par zərə e durə rəh—ez Siprə dərjoh. Samoljot imu poisdəbu e ostrov e pyşəj Arxangelski.

Komandcihoj samoljot—pilot Kopilov, komandir samoljot Vaxlamov, bortmexanik Klocko—kor soxdyt səsyz, ənçəq lap qit misoxdut hərə burra gofho. Ə i durazə, cətine rəh ez Moskov tə Arxangelski, uho həci verdış birəbyryt varəsirə dy jəkirə, ez hərə vedəşəndə həmmə zijodijə gofhərə. Hərki danysdənbu, cy soxdəgə və misoxd səssyz.

Uho vəkəndyt partal brezentirə ez samoljot və həmməj ən u bu sipi, ocuq, myhçyzotə quş tovuş do e pyşəj oftoi, hə jə kəmlej lej xurde e sər ləpərho. Ə samoljot e çigəj cərxho vəbu „yzygymciho“—təng, durazə lodkəho, boqly ez hər taraf. Ə maşın dəkyrdyt benzın və ryqən, veyrdyt pricalhərə. Pilot Kopilov xəjli proverkə soxd rulhərə—jəbo, dyjymyn bo, səjymyn bo... ambərə karazho. Ommo komandir və mexanik xub fəm

soxdut hør vintø, hør pručin motore. Ini ənçəq inço—
əz calaşmışi ən uho, ə komirəvozki, uho həzyr soxdut
maşinə,—mə əvəli karaz varasırym ki, samoljot kələ çı-
rojə tiqət dorəi talab soxdə əz jurə bərdəgorho. Hə ras-
dəkiş tərbəli nidany birə, cynki hə jə cyklə kəmsygi-
lə dəbisdogə ə maşin—samoljot nidany poisdə ə ruj
əvir, mufurov zəfruvo, və dijə... myrdəini.

Əxirdə həzyrluqi varasd. Pilot varafd ə çigəj xyşdə,
komandir və mexanik—əz sər yzgyrmeiho varafdyt ə
ki propeller, əri qurmuş soxdə urə. Cərx do jə bo, dy
bo, sə bo.

— Kontakt!

— Hisdi kontakt!

Motor kor soxd. Əz propeller vədiromo zyhbə, lov
soxdə ovə.

— Nyşit.

Mə əz qıroq əz sər təxdə varafdym ə sər yzgyrmei
və darafdym ə kajut.

Ə kajut ənçəq hə dydylə dəbirim—mə və komandir.
Komandir ə tiqətəvoz qili soxd dərə. Ə pyşoi pənçərəj
kajut tovuş do ruj pilòt Kopilov.

— Həzyri?

— Həzyri.

Hə u səhət motor xodə zu soxd, kor soxd, və sa-
moljot ə quvotəvoz, əz çigəj xyşdə çiro bisdo, rafd.
Yzgyrmeiho rafdyt ə sər ləperho... Ə pyşoj samoljot ə
i səhət dəbu—lodkə. U hələm nim kilometro birəni dur
bu, ommo pyşoj vidovusdəirə gyrdəbu. Komandir və
pilot imu, ə lodkə nuşunə burbundut, horoj soxdut ki,
u caru gufdirə.

Ommo ə sər lodkə ə şorirəvoz vəçohundut kiləhho-
rə, jəyluqhorə, imbərəkbə soxdə quş imurə və... nə
carundut ə taraf. Samoljot lap nəznik giroşd hə əz jon

lodkə. Motor kor soxd səxd və səxd. Ə pəsejmu ez zir yzgyrciho vidovusd zurbajə ləpər ə siprə şarəvoz. Hə birdən səs yzgyrciho burri, və samoljot hə jə bo rafd duz.

Ə qəriş jə minut imu par zərim hyndyr ə sər Arxangelski. Şəhər nime nəlhe xuno dəgəşdəbu ə durazəvunəj nikərə, ez sə taraf gyrdə omorə ə savza tundrəhorəvoz. Əxiri karaz ojlənme dorim, ez sər xunəho par zərə zəfru. Ə sər xunəho ə çigə-çigəho ədənbyryt par zərə suruləhoj kovtərho. Həilho voşəndəbyryt koqoz-hovoihorə səlť ə zir imu. Lap rac vėdi bu kələ prospekt ə tramvajho və bulvarəvoz, çiro soxdənbuho ə savza ramkarəvoz sofunijə bəxş şəhərə ez nikərə.

Imu ojlənme soxdim. Samoljot səxd jon bisdo, və ini həmməj şəhər dim-duz ə zir mə, və mə ə kucəho ədəm dənişirə dululu birə ez hyndyri. İçirə dənişgohini ki, xunəho, pristan gujgə ədəj ofdorə. Çəhmlygijə xətoruşi. I lap bədi. Və ə nə vojgəirəvoz dur birəni ez pənçərə. Ommo gənə birəni vəxd—samoljot gənə par zərəni duz, varafdə ə hyndyri.

Imu par zərim ə sofun, rujə dərjoh. Arxangelski giroşd.

Imu par zərim ə sər Dvinaj sofuni. Ə zir imu lov biri ə ovəvoz pur birə, firəhə nikərə, unqəder voçibly və kələ ki, u nəş soxdə hic jə səxdə ojlənme, gujgə vişəho və duziho ə raziməndirəvoz rəh dorətgə urə, ommo u ədəj rafdə duz, nə dənişirə ə tarafho, nə viçirə rəh. Şəxşəxlyjə nikərələho ə ki ən u ədəť vido-vusdə ez rasd, ez cəp. Ommo ez zəvər, ez hyndyri şəssad metro, u vėdi birəni ənçəq ysyqlyjə rəhə xuno ə minçi vişəho. Ə həkominço midənişi—vişei, vişei, həmməj çigəho təjtə gorizont puri ə vişəhorəvoz. Ə dərə uho tuxə-savzi,

durtetë—sijehë xunoi, ommo rujë gorizont—sëlt kovu-
ni. Okean vişehoi.

Bəhzi-bo ɛ vişəho tovuş dorë dərjohcə, ɛ təhər tikəj
guzgi. Dihho vɛ dihbənohə zinçilə xuno kəşirə omor-
rət ɛ durazovunəj qiroq. Xunəho poisdət ɛ jə kucə.
Vişə siqmış soxdı işurə rujë nikərə. Kucəho kəşirə
omoret ɛ durazi jə kilometro.

Ə sər nikərə ɛdənbu yzgy m zərə xəjli hələqəbəndi-
ho (ploti). Uho ɛz zəvər xub, cor kynçihə vɛdi birən-
byryt, ommo şalmanhoşu—ɛ migləj rundə omorə çir-
qərə xuno byryt. Paroxodho, barkasho, lodkəho ɛ zir
jəlkəno—həmmə vozihorə xuno bu ɛ kovrə hovomə-
ri nikərə. Siprə cajkaho ɛdət rafdə ɛ sər qumlyjə təpə-
iho dur ɛ dərə. Suruj urdəgho vɛ qozho, imurə
dirə, ɛ tərsevoz rafdyt ɛ sər nikərə vɛ par zəryt dur
ɛ səhroho.

Əz hyndyri həjəbo vokurdə omo həmmə çizrihoj
Dvinaj Sofuni. Ambərə vər-kovrə oxmoho lov birəby-
ryt ɛ sər savza səhro. Dur ɛ rasd vɛ ɛ cəp kovu bis-
dorit vişəho, ɛ pyşo vɛdi bisdo savza vər-kovujə dər-
joh. Unço vɛ ɛ inço ɛ qiroqho vɛdi bisdorit siprə xol-
hoj tundrə.

Imu par zərim ɛ sadi bisd kilometro zurirəvoz.
Pyşoi pənçərəj kajut imu hər vəxd vokurdəi. Bəhzi
vəxd pilot Kopilov carusdəni, səs soxdəzi, dəsə vəçə-
hundəni,—məhənoj ɛn uʹuniki, imu ɛdəjm nəznik birə
ɛz cyçoigə vɛ urə gərəki fəm soxdə ambar vɛ ɛ ti-
qətəvoz. Və uməhəli imu,—mə vɛ Voxlamov—səxd
vədorənim xyşdərə ɛ qiroqijə pənçərəho. Uməhəli imu,
ɛz rasdəkiş dirənim myhyçyzotə şəkilho.

Dur ɛ taraf rasd, ɛ qiroq dərjoh, vɛdi bisdo siprə
qələcəj minorə. Duz ɛ zir imu ambərə paləşa nikərə-
hoi komihoki, burbundə omorənyt vər-kovu qəriş birə

rusmuhorë xuno. Æ qiroqho e qeris ov sijehi bisdorut qerq bire barcho,—ez hyndyri erimu xub vedi bu uho. Æ her çige e nikereho desende omorebu turho. Ommo odomi vedi ne bu. Ençeq qezmehoj en u poisdet e kimi çige e qiroqho. Samoljot edej rafde e hyndyri penç sad metro. Dumonho edet serjek bire ve lov bire. Vedi bisdo oftoi. Ostrovho beçid giroşdyt ez zir imu.

Æxirdë imu e ser derjohim. Më denişiryim e sehet. Imu par zerim ençeq bisd minut. Æ pyşojmu æxir-syze mejduziho, hemme gujge ez ver-kovre evryşymi. Læperho cykle pelyehore xuno, çirqe gyrdet e ruj en u.

Oftoi vediromo ez qeris dumonho, ve he je bo hemme tovuş do ve kele bisdo. Tovuşe xolho geşdyt e ser derjoh. Sojey samoljot giroşd ez ser ov. Ojite bulutho tehedi soxdut ruje dorum, e pyşorehimu. Jekemhoşu byryt e form henoqho, keciho, çehho. Behzi vexd uho parusdenyt ez zir imu. Ez zever uho, selt sipi vedi birenyt, e teher verf, ve parqui, e teher pembe.

Æ pyşo firehe zuloq pulati, uxşesi e kordë, edej burra omoreluqon e tux-savza qiroq. I lov (guba) Unskini. Æ hemmej qiroq derjoh ve dur e dorun—siqe vişeho, ve e vişeho çige-çige edet tovuş dore derjohceho.

Æ derjoh burbunde omo qumluqho ve senqho. Inço teherifomonde Unski Rogahoi—çigey ejeki voxurdei ambare gemiho.

Samoljot carusd e lov Unski. Cy sexde degişugini! Æ lov ov selt palaşi. Vedini hemmej dib, e hemme tikdiriho ve cuxurekihorevoz. Suruj urdeghe ve qozho virixdyt imu nezniq bireki. Je suru par zereni e ser jekige, qed birenyt, doqundenyt xyşdere e ov. Lap myhyçyzote vehşire xuno burbunde omore samo-

ljot eri quşho! Ommo myrǫho inço puri. Suruj ən uho
ə sər vər-kovujə ov vėdi birėnyt sijəhə xolhorə xuno.
Ə lov ə hər çigə caparhoi kynçə xuno. Iho əri çəh
gyrdei. Əz zəvər erimu vėdini: ambare çəhho vėdyryç-
də çəhho. Kələ suruho saburly poisdət ə qəd ov. Vi-
dovusdənyt, kėjki ə sər işu ə ruj ov çəsdəni sojėj sa-
maljot.

Bisdo səxdə vorvori. Sər gyrd imurə çumundə. Ov
ə lov pucundə omo ə xolhorəvoz, torik bisdo. Oftoi
pəhəny bisdo.

Dəh minut raffim imu ə sər lov ə məhərov. Lov
dijəş luqon bisdo. Samoljot varafd ə hyndyri həşd-
sad metro. Ə pyşojmu dur, ə pəsəj sijəhə vişəho, ə
guçəvoz vėdi bisdo lov Oneçski.

Səhət səsə bisdo. lov Unski varasd.

Imu parusdim ə sər qubiho, vişəho, dərjohcəho. Pilot
Kopilov vėgyrd kələ hyndyri, əgər motor xyrd birəni
bisdogə bu ambare hərə əri rasirə ə jə minkinlyjə
dərjohcə jə nə bugə qubi.

Vişəho, vişəho... Mə dənışiryım ə dərə. Zurbajə dor-
ho ofdoret ə xori, ə təhər spickə ə sər savza. Ə kimi
çigəho vokurdə omoret çirqəhə ə qəcorhoj dorhorəvoz.
Inço kələ dərjohcəho—ə təhər siprə bylmə ə savza cor-
cuvo. Ə jəkəmho kələ ostrovhoi; sosnaho borurə xuno
poisdət duz poisdət ə qiroqho, əz ov. Ambare çəp-cu-
pə nikərələhoj vişəini. Ə hic çigə məmzyl odomii vėdi
nisi.

Lov Oneçski kəşirə omori ə həmməj gorizont.
Vər-kovujə ostrovhoj doqii ə ə guçəvoz vėdi hisdijə
rizhorəvoz vėdinyt ə sər ən u.

Oftoi vėdiromo, və gənə həmmə sər gyrd rac, hə-
dəti. Əxirdə ini qiroq, və imu gənə ə sər ovim. Vər-
kovujə ostrovho ədet tovuş dorə ə pyşojmu.

Imu carundim ruje dorum, parusdim e durazovunej qiroq. Imuhoy bulutho edet par zere e je cergo e imurevoz ve ez imu zever. Imu uhore giroshenim. Becidi samoljot zurba zijod bisdo.

Oftoi vedi bireki, e ser derjoh degesirenyt ocuqe savza xolho. E qiroq, e qeris ov vedi bireni ambare torike senqho, mages e ser guzgi nysdenihore xuno.

Qjiroq lap cap-cupi, pucunde omori e dyryede qite visehoj sosnairevoz. E vise deri tenge reh.

Ez qiroq e taraf, e vise e ser tenge, ysyolyje nikorelej Voje, vedi bisdo dih Kjande. Imu carusdenim ruje u, zefru furamorenim. Dih poiski e her dy taraf nikere. Ez nikere—keshirei kyrpi. Qjezmeho lap sofuni—kolehoi, ommo e cykle pencherohorevoz. Imu cerx xurdim e ser dih. Komandir send vereqho, packahoj gazet. Xelq ez hemme qjezmeho vidovusd e kuce, e pesej vereqho ve gazetho. E ser savza nexirluq edet geshde gusbendho. Merdho e rundei, hesbhore gyrdet ez loqumho. Hemme lepyrlyni. Encelj govho dyldinci.

Deh minut par zerim e durazovunej qiroq lov Onecki ruje dorum. Ez cap gene vedi bisdo nikereho ve dihho. Imu carundim ruje uho. I dih Talitski ve nikerej Talitskini. E ser dih imu par zerim encelj e hyndyri sad metro. Xelq vidovusdeni e kuce. Orimu vecohundenyt jejlucqho, kilhhore, vidovusdenyt e pesej vereqhojmu, komihoki kovterhore xuno, cerx xurdenyho e evir.

Derehoj Talitsere gene par zerim ruje lov ve inco e hyndyri penesad metro ezdur dirim tovhoj zavodhore.

I serer Onegai.

Sehet nimej cori. Jehenim ez Arxangelski parusdejmu je sehet nimi. Onega—kef dese xunoi. Imu zu nezniik birenim ez u, varafde e hyndyri.

Ini şəhər, həmmə ju səlt taza əz syrxiyə pərdyho. Ə 1919 sal anglicanho suxundət ire, ommo imuhøj u gene vokurdə omori, əz pşotəş tovuslytə biri. Imu cərx xurdənim ə sər ən u. Ommo xələq ədəj vidovusdə ə kucəho, ə qiroq. Ommo unço hə jə kəmləj dərə pristan paroxodini, ədet suxdə ataşho—burbundə çigə ə çə furajmğə. Əz nikərə ədet par zərə ambərə lodkəho. Sijəh moxluq vədini ə dohor. Imu nyşdim ə sər ov, yzgyz zərim rujə qiroq.

Motor poisdəni.

MƏHƏNI Ə ASMU

Ə pyşøj şəhər Onega oxmişi zəvər varafdəni dy metro. Imu par zərim ə hyndyri ov. Nikərə pur və firəh vədi bisdo. Oxmişi hə ədəj giroşdə ə cymhojmu. Nikərə vamasiri: əz dərjoh omorut ləpərho. Ə dirhəngumi imu giroşdim qiroqə. Ə imu gufdurut: „Ə i zuri sər mygyry ov kəm birəi“. Imu samoljotə myhkəm soxdim ə rasahorevoz, ov nə bery gufdirə. Səbəhmundə, əz ala-qərənluqi, pilot Kopilov dənisi ə pənçərə, birdən horøj soxd:

—Əçi nikərə?

I lap guzot syz və xəndəi bu. Pənçərəj vitoq imu duz ə nikərə dənışirənbu. Di ə inço nikərə lap firəh bu, və ə sər ju vədi bu hozor ataşhoj zavod təxdəi Onegi. Xəndysdə və mihtijor birə imu həmməjmu rafdim ə ki pənçərə. Hə əz rasdəkiş nikərə vədi nə bu. Jəhənim nə bu u dihnə ə ovəvoz pura nikərə, di dirimho. Bu dərəi, və ə dərəi jə kəmləj ov, əz komiki bitəv vədi bu sijəhə gigantijə sənqho. Sənqho lap ambar bu; lap ə migləj dərəi uho pur byryt ə tomomə çərgəhorevoz. Imu vədiromorim ə qiroq. Samoljot myh-

kəm bəsdə omorəbuho ɛ rasahorəvoz, poisdəbu ɛ xyş-ge qiroq si metro ɛz ov duri. Qjirmizinə læşgəciho qəmgyn birəbyryt ɛ jon ɛn u. Inço sər gyrd vėdi bisdo: həmməj nikərə pur ɛ sənqhorəvoz; ɛri pyşoj par zərə vidovusdəi samoljot çigə nə bu.

—Cytar mənışim, ɛgər zəvər nikərəş həcinigə?

Imurə sokit soxdut: oxmişi (tihi birəi) kori soxdəni ɛnçəq ɛ duvazdəh kilometro.

—Zəvər?

—Zəvər poinei.

—Jəhənim uhoş sənqi?

—Uhoş sənqi. Cyi işmu mihtijor birənit? Əxi həmməj Onegə tə xyşdəni Siprə ozero hə sənqhoi.

I bu bixəbərije pişgəşə xuno. Nikərə ɛ kartə firəh və təkə vər-kovu nuşu dorə omoriho, cətin və nə giroşdəni burbundə omo. Ə i çirə nikərə gidroplan cytar nysy?

Ommo imurə ɛnçəq jə rəhlə bu—pyşovo.

Ə nemə pişnəvi Sofuni imu parusdim ɛz Onegi. Parusdim ɛ oxmişi, nikərə pur birəki. Ommo ɛz şəher pənç kilometro ɛ zəvər, u hə jə bo təng diromo, duz rafdə ɛ jə taraf və unigə. Qjiroqhoj ɛn u hyndyr byryt, ommo sənqho hələm vėdi nə bu.

Əz pazdəh minut bəqdə imu par zərim təhərifomondə dih Podporočərə. U ɛz poinej onegi dərətəi. U hə ɛz kyhnə vəxdəvoz təhəriflyni ɛ lotsmanho və çəhhoj xyşdərəvoz. Durazə capar ɛri çəh gyrdə kəşirə omori ɛz həmməj nikərə. Nikərə ɛz dih jə ojlənməjgəş soxdəngə, imu dirim poinərə. Ov kəfly və şəxly ɛdənbu oxmiş birə ɛ sər sənqho. Zuloqho və xolxolihoj kəf, tyrtyrə gurçovorə xuno, ɛdənbu rafdə ɛ ruj ov. Sijə sənqho vəcirəbyryt həmməj nikərə. Pilot Kopilov vėgyrd bylyndirə. Ə pəşəj poinəho nikərə jə minut sa-

burly bisdo. U vëdi bisdo tovuşlyje ərxlərə xuno ə hərəj savza vişəho. Bəqde genə vëdi bisdo sənqho, siprə şexhoj kəf, poineho.

Motor samoljot imu rafđ duz və səxd. Imu mijosdim par zərə hofđod pənç kilometro, tə əvəli ostanovka, dih Cekueva. Imu bovor soxdim ki, motor mətovu. Bihil nikərə sənqly və kəfly bu, tərs nisdi. Imu rasi-rim ə sijəhə hyndyrə bulut. Ə sər ən u varafđə hyndyr bu. Imu darafđim ə qəđ ən u. Tihi bisdo voruş. Əz qənəthoj samoljot ov tihi bisdo nazukə dymləhoj nyqrəirə xuno. Xori və nikərə ə qəđ dumon dəri. Ommo giroşđ pənç minutləjgə—dumonho mund ə pəsə, genə ə pyşojmu vokurđə omo məjduhoj xorii—vişəho, dərjohcəho və qubiho ə dur, ə gorizont.

Nikərə saburly bu; ə vəxdhorəvoz vëdi mibisdo tən-gə hovoməriho.

Ini, ini Cekuevo, imu mynysim.

Əxirdə ə pyşojmu vëdi bisdo kələ dih, muvo gyrdiho ə ocuqi nikərə, ə mis. Ə qiroq əđənbu suxdə ataşho. I bu Cekuevo. Ataşho—signal bu ərimu. Uho əđənbyryt burbunde, ə çə mibugə nyşdə.

Sijəh burkul poisdəbu ə qiroq. Ə sər burkul moxluq əđənbu parlovuş soxdə qirmizinə hələmho.

Firehə hovoməri nikərə vər-kovri əđənbu dorə hə ə unço, ə çəki bu moxluq. Unço xubi əri nyşdə. Ommo imu dirim ki, ə lap minçiluq nikərə əđənbu yzgy-m zərə buq və ez je qiroq ə unigə kəşirə omorəbu rasa. Genəş xəto: ez qiroq şalmanhoj telegrafi rafđəbyryt tə xysdəni ov,—jəhənim ə sər ov vəri təlho.

Samoljot sər gyrd cərx xurdərə—jə ojlənmə, dydy, səsə... Pilot ədəj viçirə çigə nyşdə. Ommo çigə nisdi.

Pilot ruje imu dənişi ə kajut, sərə vəçohund və səs soxd:

— Nibu nyşde!

Jə minut bəqde samoljot varafd bitəv və rafd əz Onega dur.

Nikərə gənə sipi bisdo ə vərfevoz. Gənə sijəhe sənqho vėdi bisdo, ə təhər məgez ə sər guzgi. Ə hər taraf qıroq kəşirə omorəbu vişə; şəfdihoj nikərə bisdorut burmiş.

Cyi-əxi, əri nyşde çigə nisdı imurə? Nisdı. Əgər hovomərihoj cekuevo, lap xubə çigəhoj rəh, həci nə gyncəsdəni vėdi birigə, dije ə çə nyşim?

Mə sər gyrdym tiqətly dənışirə ə nikərə. Ə qıroq imurə ədət guzot soxdə sosnaho və jolho, tiçə nizəhorə xuno ə zəvər. Ə nikərə—sənqho və poinəhoi. İnçə nyşdə—myrdə hisobini.

Pilot vəgyrd lap hyndyri və hyndyrirə, gujgə voisdənbu par zəny burov əz i ərimu dışmən hisdiho xori. Imu par zərim hyndyr ə sər vişəho. Əgər motor nə vətovusdgə, imu ə vişə mijofdonim və sov miboşim. Komandir Vaxlamov qəd bisdo ruje mə və gufdi:

— I lap tərslyjə bəxş rəhi. Əgər nyşdingə...

Uho gof xyşdəre nə varasdəbu və əşqly əz zəvər ə dərə vəçohund dəşə. Mə varasiryım: Əgər nyşdingə, myrdə hisobi. Ə pənçərələ tovuş do ruj pilot və mexanik. Həmməjmu sərə quz gyrdim. Və inçə giroşd cy bugə. Pilot Kopilov hə birdən qərribə korə xuno duzetmiş bisdo və məhəni xund. Əri cy bugə hə jə bo imuş xundim. Əz səs motor gofhore nəş birənbu varasirə. Hə səşho bu. Imu xundim zilhoj bəşquni...

Par zərə əz sər dərəho, əz sər myrdəi və məhəni xundə—ə təhər insonjəti xub və kələgədi bu.

Ommo xori hə pojundi ərimu nizəhoj sosnəi və joli xyşdəre. Ommo cəp-cupə nikərə ədəj kəf soxdə ə poi-

nəho və sənqho. Həci ə məhənihorəvoz imu par zərim
sadi pençoh kilometro, tə ə jon dih Navolok nə ofdim
xubə ocuqi əri nyşdə.

DY NƏQYLHO

Pooneçje—odomi nəs birəniho çigəj rəh imuni. Əz
rəh ohuni sad kilometro zijodtəş doruni. Paroxod gəş-
dəni ənçəq ə sofuni bəxş nikərə, ommo əz u durta poi-
nəho və sənqho nəsə hişdənyt urə. Rəhhoj vişəho cəti-
ni. Ə hər çigə qubiho və batloqihoi. Əz qubiho vokur-
də omorət bərəhoj hyzymi əz pərdyho; pisira pərdyho
ə şəxlyje çigəho qərq birənyt, həsbho səlt molərə xuno
rafdənyt ə sər şyqəm. Əz i çirə cətini həminon ə stan-
si lap kəm rafdənyt. Rafdənyt pojədə. Hər-cyş bisdo,
həlbətki gərək birəni əri hər cy giri ovurdə: dərzhorə
əz səhro, ov əz nikərə. Ovurdənyt ə kirşəhorəvoz.

Hədət syz mijomo ərиму dire i tomoşərə. Ini qum-
lyje rəh, savza, dorho ə gyl, ommo ə rəh ədət rafdə
kirşəho; ə sər kirşəho yngylə borho. Duxdər jə nə bu-
gə zən mərde xuno suvor birə ə sər həsb, həj misoxd.

Kyhne odomiho inçə hələmiş myhkəm bovor misox-
dut ki, ə qubiho zihisdəni gufdirə şəhitu, sə sər gusə-
ləi vəri. Ə vişəho zihisdəni „u“—şəhitu, ə qəzməho
„sadan“—„səhib“, ə həmumho—„şəhitu“, ə homborho
—„xym gordon“. Mar ataşi par zərəirə ə inçə—guyje
ambarho diret.

Ə nə giroşdəniyə vişəhoj ən inçə, hər çyrə ambərə
həjvonho dəri: çəjronho, govkyhiho, tylkiho, gyrgho,
xyrsho, pişig-vişəiho.

Xyrsho omorənyt lap ə ki dihho. Ə hər çigə ə imu
şykejet soxdut əz tovun ə rançərberho xətoruş zərəi
xyrsho.

Ə jə dih xyrs həl soxdı həmmə ovjoshorə. „Hər səv omori ə səhro əri çumusdə kəşirə ovjoshorə. Həmməj zimirə sovusdə tihı soxdı“. Ə jə dihiğə xurdi gov və həsbə. Ə dih Kjandi xyrs ə qəriş jə həminon xurdi həşd gov və penç həsbə,—səlt həni soxdı kənt-cihorə.

Zenho və həilho, ə vişə jəmişho və suqihho vəcireki, ambərə vəxdho dirət xyrshorə.

Viniş cy çirə tarafhoige.

Və hə birdən ə əzini tarafho samoljot imu. Odomiho əz bisd—si kilometro omorut əri fəm soxdə samoljot imurə, par zərəimurə. Yzgy m zərət ə lodkəho, və ə cyklə lodkələhorəvoz. Hər karaz imu ə sər nikərə furamorəngə, yzgy m zərə mijomorut ə qiroq, həmməj dohori pur mibisdo ə siqə racə burkulhoj moxluqəvoz.

Komandir imu horoj zə kire voisdəgə əri par zərə. Voisdəgorho ambar byryt. Həilho ə hər çigə və həmişə hə u səhət səs midorut ə dusdirəvoz:

— Lələ, vəgi mərə.

Komandir həmmişə çohob mido işurə:

— İşmu həilho, cyklələhoit. İşmu əri par zərə mirasit, həmməj zindəgunişmu ə pyşo dəri. Ofdə nijov mi əz işmu kələtə? Ini kələ mərđhorə nəş voisdə mi par zərə? Belki uho dije ə par zərə nə rasiryt.

Ommo kələ mərđho tərsirənbyryt.

— Ə çə əxi imu? Əsduquhojmurə nivəcinit.

Və imu ə jə dih xəjli vəxd nə danyssdim ofdə, hər kire bu əz kələ mərđho razi boşutho əri par zərə. Birdən əz moxluq ə jon samoljot omo ləqərə pирə zən ə tyrtyrə pustiirəvoz, dəndysyz və desdəcu ə des dəri.

— Nivəgirit mi mərə?

¹ Ovjos—nəvl təxyl.

— Nys, kələdədəj.

Moxluq ox kəşirə şəqqə zərə xəndysdyt.

Ty ə çə, Kalinovnə! Ty unço əz tərş mymyri! Ofdorığə əsduquhoj tyş vəcirə nijov!—horoj soxdut əz moxluq.

— Nimyrym, niofdonum. Ofdorumgə, əsduquhoj-mərə məcynyt. Cyi unço!

Və ə cətinirəvoz voşəndə xyşdərə, varafd ə qənət samoljot və darafd ə kajut. Samoljot varafdəki u xoc kəşi. Moxluq ə qiroq xəndysd. Samoljot xəjli par zə ə sər dih, ə sər vişə, ə sər nikərə. U nysdəki, moxluq siq kura bisdorit ə xyşdəni qiroq, əri dirə cytar pirə zən Kalinovnə mufurovgə əz samoljot. Kalinovnə veditromo əz kajut, poisd ə sər qənət, və həmmə xəndəgyl soxd, və Kalinovneş xəndysd əz şori.

— Ə həmməj zindəguni nəqylho xundəm əz tovun par zərəniho xolineə, və əz tovun Kōnka-Gorbunka, xyşdən mə fikir misoxdum: nibuho cihoi gufdirə. Ommo imuhoy xyşdən mə par zərym, bovor soxdum...

Moxluq pirə zənə vəgyrdyt ə sər dəs, ovurdut ə dohor.

Imu danysdim ki, pirə zən Kalinovnə—nəqyl xundəgori gufdirə.

— Ixdilotho soxdəni ki,—xoş omorə, guş dokoşdə odomi. Kyhnə nəqylho danysdə,—gufdurut ə imu kəntciho.

Imu məsləhət soxdim əri vokurdə vecer nəqyli.

Ə şkoləj çigəi tə lov-ləhə pur bisdo moxluq. Pirə zən Kalinovnə omo gəjmiş birə: çundurış bugə ə racə kyhnə bulşəjevoz, ə kyhnə „şəirəvoz“—uməhəli inçə həci mugufdurut sərdeğirə; ommo lap mihidi. U hə ədənbu xəndysdə, və jə vohidə dəndy ədənbu tovuş dorə ə pirə ləhəju.

— Imuhøj vatandaşo, me erišmu eðem ixdilot soxd e z tovun par zereniho xolincejmu, ez tovun Konka-Gorbunka. İsmu ure xysdenišmu direjt, ini u poisdi e ser nikere e zir dohor. Kyhne hymyrije neqyl, komiraki erišmu gufdi kelededej, biri hisdije ci. Hinermende inson besqun dori evire. He je bo ne danysdi gyrde u besqunire. Hozor salhorevoz u calasmiş soxdi eri en u, ambare quvotlyje ve çelde odomiho telef biret e çeng e xetoruşi evirirevoz. Imuhøj odomi edej par zere.

... Ə hovoi par zere, ez reh ohun rafde terssyzi. Ə jeki voxurdei samoljotno omore-omore edet kem bire. Ve e i zuriho dije hic nibu.

... Samoljot imu ençeç şeş odomi veyyrde. Ommo dije samoljotno qyc soxde omoret, herkişu veyyrdenytno bisd—si odomi, mokunut diješ keletəhoju. Byzyrgə ulkej sovetimure gerəki ezuni samoljotno. Uho e şinre ne omore beçidirevoz berdenyt odomihore ez i ulke e u ulke, ez je bexş dynjoh e jekige. Əri samoljot her çige rehi. Ure gerek nisd şpalho¹, ne relsho, ne qereulho, komihoki e helemleho ve fonarhorevoz e u burbundenyt reh.

... Me heminin zihisdenym e dih e zir Moskov. Dyşobotho ve orineho ez Germanije e ser dih imu par zere omoreni ajroplan. Duz e sehet heşdi shehongum, dir ne bire. Boşgu vorvori, voruş, dumon—e sehet hofdi ajroplan omoreni. Ə dih herdem-herdem gufdirenyt: „Ədej par zere omore. Sehet hofdi. Hejšehet nexire hej misoxut“. Birihere xuno, vexde midanysdyt e pojezd gyro. „Pojezd shehongumi giroşd—jəhenim, sehet hofdi...“

¹ Şpal—qitho e zir relshoj reh ohuni norənytho.

Içire bu ixdilot komandir imu. Və eri həmmə əz nəqyl kələdədəiş i myhyçyzot omo. Moxluq ə səsəvoz imborekbu soxdut komandire.

Ommo komandir, kələdədəjə gyrd əz qulju ovurd ə ki stol, və uho hərdyšü sər zəryt ə səsly, xəndysdən-buho moxluq.

U zən—kyhnə nəqylcini.

U—taza nəqylcini.

NƏQYLHOJ RUZHOMU

Ədət virixdə salho, dovşon (xərəgüş) ە səhro virixdanihorə xuno. Caporoq, caporoq! Və nisdi işu—vidovusdut. Ommo pəsəvo midənisi, həmmə ە məhşovoi, gujgə kələdədəj hə ە i zuriləho ixdilot soxdı əri mə neqylhoj xışdəre. Ommo kələdədəj dije nisdi, və neqylho, ەz tovun komihoki, mə ixdilot soxdəm zu ە çige omori.

Ini ە pysoj cymhojmu ədəj zəndə omorə taza neqylho. I neqylho—korhojmuni. Uhorə hər ruz ە həmmə ەxirhoj ulkəj Sovetho ədət jaratmiş soxdə xışdəni çəldə, xışdəni myhyçyzotə vokurdəgorho—bolşevikho.

Hic kələdədəj mə ە xoviş nə diri i myhyçyzothorə.

Jekym maj mə rafdym ە Moskov ە Qjirmizine məjdu. Sad hozor odomiho gəşdyt unço ە bəjdoqhorəvoz, ە məhənihorəvoz. Ə asmu ە sər məjdu par zəryt suruj samoljotno, monqol-monqol xurdə, vozi soxdə, ە təhər guşi-guşi soxdenytho parustakho. Səs par zərəi ən uho qəriş birəbu ە məhənihoj xələqəvoz. Hə birdən ەz cyço bugə şinrə omo zurbajə səs, ەz komiki lərzi həmməj ەvir. Odomiho tik gyrdyt sərhorə ە asmu, ommo ە asmu par zə qıvotlyjə samoljot ە pysoj komiki, həmmə munde samoljotno morcigərə xuno vədi bisdo-

rut. Ə qənethoj samoljot vəbu num ju: „Maksim Gorkij“. I jə bitəvə qələcə bu ədənbu par zərə, ommo nə bu par zərəniho xolinecə, i bu qələcə ə komiki par zərənyət höfdod pənç odomi. Ə u dəri kajutho, xurəkxonə, koridorho, elektrik, radio.

Mə ə dih Tuşino ə zir Moskov dirym, cytar əz pənç samoljotho ə paraşjuthorevoz şəndytgə xyşdərə hə jə bo sad odomi və jovoş-jovoş sər gyrdytgə furamərə ə xori. Jə bitəvə dumon insonho əz asmu par zəryt ə xori. Hər paraşjut rang zərə bu ə çirojə rang—kovu, qirmizi, savz, zərd. Ə asmu gujgə tovuş do zurbajə gylho. I bu çəhmet, uxşəş zərənbuho ə lap racə nəqyl.

Ə i zuriho mə dirəm, cytar ə asmu par zərigə stratostat. Ə qəriş palaşa əvir çəld ə asmu varafd şar əviri ə komiki, ə çigəj korzinkə vəbu bulul, uxşəş zərənbuho ə tup gondol. U varafd hə zəvər, zəvər və zu pəhəny bisdo əz cym ə sypənçə asmuj poizi. Hələm inson hic ə i hyndyri par nə zəri! Stratostat rasiri ə hyndyri 19 kilometro, ommo bəqdə ə xuşholirəvoz furamori ə xori.

Lap ə i ruzho mə rafdəm ə pojezd metrorəvoz-luqon ə xori ə zir Moskov. Ə metro darafdəki—racə stansini uxşəş zərəniho ə mineçibijə xunə. Ə, hərəket soxdəniho sylməərəvoz imu furamorim hə zəfru və zəfru ə zir xori. Dirovorho vokurdə omorət əz bəndə-bəndə marmardaşo; ocuqə rang pucundi sylməre. Luqon ə dərə kəşirə omori platformej¹ zir xorii ə racə sutunhorəvoz, uhoş pucundəi ə tovuşə rangəvoz. Cərxho jovoşləj səs soxdə, ə ki platformə omo pojezd metro. Ocuqə vagonho puri ə tovuşəvoz, həmməşu xub, həmmə cymə timor soxdəni. Nacalnik stansi nişon do və pojezd çəld rafd

¹ Platformə—soku əz cyço ki ə pojezdho vənysdənyt.

e tønnel¹. Vagonho he je kæmløj cymysdyt. Vø me ix-
dijorsyz fikir soxdum: ini hæsþ ohuni eðej vidovusðe
e zir xori, ommo zøver e sær serhojmu e kuceho eðet
rafða odomiho, vidovusðe avtomobilho, tramvajho, po-
isdet xuneho, heremho, zavodho. I begø ocuqø neqyl
niski?

Ini e i zuriho me direm kanal Siprederjohi—Balti-
kire. Öz herøj viþeho, ez herøj kæmendlyje gunæiho, ez
qeris qubiho ve cep-cupe nikereho ez derjoh tæ der-
joh kesire omori ver-kovuje nikere, qyc soxðe omori-
ho e des odomirevoz. Öz sær nikere rafðenytt kæle pa-
roxodho—berðenytt odomihore, berðenytt borho. Øri ez
Leningrad e Arxangelski rafða, i paroxodho mijosdut
rafða ojlennæ dore ez Svetsije, Norvegije, ez jon Isto-
nije, Finljandije, Latvi, Germanije, Danije, Anglije—gi-
rosðe sæ derjohhore ve dy okeanhore, rafða ambare
ruzho. Ommo reh en uho duz ve kutæhi.

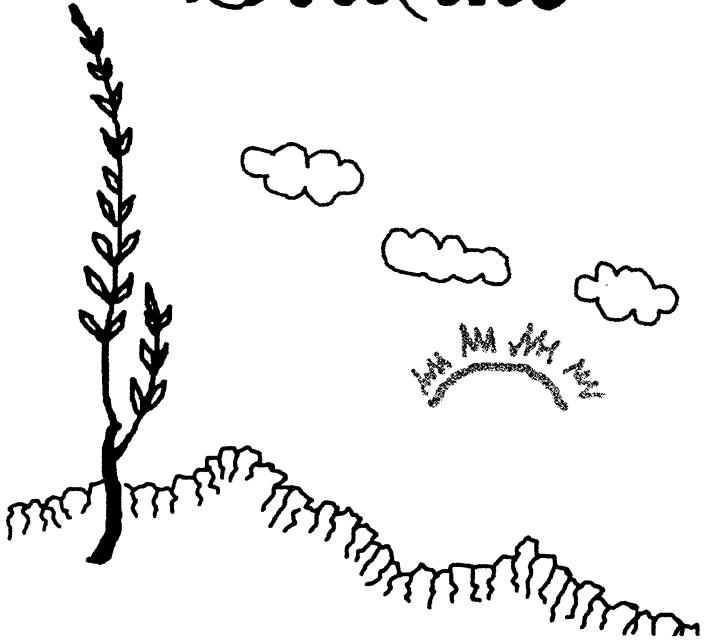
Gene me direm gæmi, deh salho demundiho e kon
derjoh ve kesire vedesende omoriho ez unço e desdi
e heng e neqylho gufdirenytho çobordhore xuno—e ov
darafdegorhojmurevoz.

Viniþit, cendqeder taza neqylho birige e ojlennæj-
mul soq ne mund kelededej me tæ i neqylho. Ommo me
eðem dire uhore ocuq ve e her lyng.

¹ Tønnel—reh e zir xori.

XANUXOV

Stixiho

Рапорт.

Ме унуым , э у девр, э у земоне...
Э тегьер гъуш э гъэфесе дебируым тешне,
Зугъун ме лол , гъул, зани ме гъилов,
Э гъенг дусдогъ бесде бируым э бухов.

Оммо изму офдем гъувот ве жуърргІэт,
Жофо бири Эри ме номус ве гъирьет,
Изму гъзвинуым, богъуым , гуьлуым ме,
Муьгбет пур бири гъэриш эн дуьлме.

Ме унуым, пуч бируым, небу рузгор хуш,
Гъемише дебируым э зир эн серкуш,
Гъэревош огъогъо , вози дес бируым,
Э пушой дингиргъо муьгуьжуьз бируым.

Оммотзму офдем пише, сенигІэт,
Эз руй темизе эвир зеренуым гъэнет,
Изму сэхъиб улкей гІэтоши бирем,
Э десдон шогъиргъо яравуьши бирем.

Изму фирегъ сохдем гъуле-гъэнете,
Вокурдем фабрике , заводе, шахта,
Э колхоз , э совхоз ме эшгъ доренуым,
Мэхъсуьле , бегъере зиед сохденуым.

Э сейруне эвир вокурдем хъзрем,
Кифлетеш тербней инсони дорем.
Бэхдевере дбирем изму ме,
Э и келе Ватан эн коммунизма.

Изму Эри рапорт доре оморем,
Э пушой штаб ме шор-хуром оморем.
Жофокеше дедей.

Нефое бире демунде бири
э гъэд эн жомо,
Э гъриш эн у немее торике
Гоняе хэйме,
Астара уьшуьгъ доре эз дерче
Лампей туь бу дедей.

Гъэргъ бире э зир гурунде чодур,
 Коснбе дедей!
 Э зир гермя , рузгъой гьеминони,
 Э гъэд сэхсрогъо,
 Кемер гуыз бире , чум гIэрс пур бире,
 Э гид зимигъо,
 Хуше вечире дошдей туь мере,
 Коснбе дедей!
 Шор бире нуьшдей, гъэл гирде мере,
 ГIэзизе дедей.
 Сэбэхьмунде э гъопуй бикегъо
 Герден шефд гирде,
 ГIэйб кешире Эри лугъгъэй нун
 Руе дегирде,
 Пойгъо бирэхъне, шугъгэм туь гисне,
 Езугъе дедей!
 Ловгъой туь хэсде э енме вогошдей,
 ГIэзизе дедей.
 Э гъэд телугъо кулегъой више
 Пойгъо вомунде,
 Шелей хьуэзуьме бесде овурдей,
 Сэхд бирей менде,
 Фуьрсорей мере гене э хунде
 Рэхьмедуьле дедей!
 Раче тербиегъо дорей мере,
 ГIэзизе дедей!
 Э товуш офто изму кор сохям
 Э форигъэти,
 Дердгъоре шенде , э даллей еки
 Офим сокити ,
 Гъэбер бугъо десгъо туьре,
 Хуроме дедей!
 Тимор сохде изму моч сохденуьм,
 ГIэзизе дедей!
 Тов- товие уьшугъгъэ офто
 Э сер эн у хэйме ,
 Шев не руз э зулмети дебиримгъо
 Туь не ме,
 Шенде лов сохди хуб товушире,
 Азаде дедей!
 Эриму дусди эн дуь скире,
 Азаде дедей!

Зен догъи.

Зарал нисди дусде хьовир,
ИсэгIэт лап хубе рэхъи,
Тозе зингиров э звир,
Тозе мэгIни себэхъи.

Эз хээл не рафди у руз,
У десгьо бируйтгьо гъэбер ,
Эри нун бирим темеруз ,
Ки миди , Ки мядо хэбер.

Эжи гIэил, эжи дерд,
Эз гIэрей догъгьо сес ноле?
Небуге рузгьо бисдо гъэд,
Жогъил бисдорям бисд сала.

Туьре дедей гьорой зенуьм,
Дениш э хоше чумевоз.
ГIэзизе хэгьереш винуьм,
Э хоше шоре дуьлевоз.

Черх дит муьхъкеме кечуьке,
Хэгьер ве дедей зен догъи,
Товунит туьнде куруке,
Вокурде завод ерэгъи.

Вокурдейт гъэлечей дигъбони,
Ек бире кифлетгьой колхлзи,
Дедей , хэгьер , бебе ве кук ,
Гуьрд бирет э зир гIэлем гьирмизи.

Эри Дагестан.

Лов бири думон, чуьшме товуши,
Нуьгьерере хуно ьогь яравуьши,
Дуз бисд пиллокон венори жерге,
Дагестан гуьрди догъгьоре ерге.

Дугъуй дуьшмене сухунди эвир,
Куьгьне ярагьош эз дуьл бири вир,
Уллуби, мэхьэч, кукгьой игиди,
Эри Дагестан еревурд мунди.

Инжо авар, тат, лезги, кумык, лак,
Дес э дес доре гъеме бирет ек.
Эсер гуьллуье догъгьой гъирмизи,-
Дагестан , норе жофой колхози.

Токгьош лов бире э тегьер туьхьмек ,
Эз станцигьой Гергебил , Сулак,
Э тозе фаьрик, завод ве мэгІдон,
Хъэрекет мидуьт эри Дагестан.

Пур бири бегьер гьер дор, гьер луьге,
Савз бири гьер ен, гьер хуьшге жиге,
МэгІни меш гьони эдей эшгь доре,
Дагестан мере диеш жун доре.

Хушбехди офди азаде зен догь,
Муьхькем поисди э зир эн бейдогь,
Уш бири сэхьиб трактор, мотор,
Сэхьиб Дагестан, сэхьиб гьер нетор.

Э кемер бесди гьилинж ве гьлхэнд,
Жогьил бири у догьлуь , пире мерд,
Жогьилгьош гъеме хурومي шори,
Гъемей Дагестан э руьх ь офдори.

Жоьорд поисди э догь чупончи,
Офди гьер дилег фэхьле , колхозчи,
Зенг зе, мэгІни хун трактор, кутон,
Эри хуроме рузгьой Дагестан.

50 қәр.

А. ЯКОВЛЕВ

СКАЗКИ МОЕЙ ЖИЗНИ

АЗЕРНЕСТР • ТАТСКИЙ ОТДЕЛ
Баку 1937